

VARHAISKASVATUKSEN PERHETYÖN SAAVUTETTAVUUS VANHEMPIEN NÄKÖKULMASTA

Anne Heikkilä ja Sinikka Jokinen

Sosiaali-alan koulutusohjelman opinnäytetyö
Lapsi- ja nuorisotyö
Sosionomi (AMK)

2015

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

Tekijät	Anne Heikkilä & Sinikka Jokinen	Vuosi	2015
Ohjaaja	Merja Hjulberg & Päivi Tervasoff		
Työn nimi	Varhaiskasvatuksen perhetyön saavutettavuus vanhempien näkökulmasta		
Sivu- ja liitemäärä	60 + 3		

Opinnäytetyömme tavoitteena on lisätä tietoa varhaiskasvatuksen perhetyöstä ja perhetyöntekijän työnkuvasta. Tuomme esille vanhempien näkökulmaa ja osallisuutta siihen, miten perhetyöntekijä ja tukea tarvitseva perhe parhaiten kohtaisivat.

Opinnäytetyömme tarkastelee varhaiskasvatuksen perhetyötä vanhempien näkökulman kautta. Keskitymme erityisesti varhaiskasvatuksen perhetyön saavutettavuuteen ja alkuvaiheeseen. Työmme lähtökohta on vahvasti ennaltaehkäisevä ja matalaa kynnystä korostava. Vanhempien näkemyksiä esiin tuomalla saamme tietoa siitä, missä tilanteissa tukea tarvittaisiin, mitä kautta tuen piiriin voisi hakeutua ja miten vanhemmat kokevat tuen piiriin hakeutumisen.

Työssämme on piirteitä kvalitatiivisesta ja kvantitatiivisesta tutkimusmenetelmästä. Aineiston keräsimme kyselylomakkeella internetissä Kempeleen kunnan päiväkotien Muksu-netin kautta. Kysely toteutettiin Webropol- ohjelman avulla. Kyselyymme vastasi 33 vanhempaa ja analysoimme heidän vastauksensa sisällönanalyysillä. Opinnäytetyömme teoria osuudessa käsittelemme vanhemmuuteen ja perheeseen sekä varhaiskasvatuksen perhetyöhön liittyvää teoriaa.

Vanhempien tietoisuudessa varhaiskasvatuksen perhetyöstä on eroja. Ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen merkitykset nousevat esiin vanhempien vastauksissa. Vastausten pohjalta käymme läpi sitä, miksi kynnys hakeutua palvelujen piiriin on suhteellisen korkea. Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän palveluja tulee kunnassa kehittää niin, että ne kohtaavat tuentarpeessa olevat oikea-aikaisesti.

Asiasanat Vanhemmuus, perhe, osallisuus, varhaiskasvatuksen perhetyö, ennaltaehkäisevä työ.

Degree Programme
in Social Services
Bachelor of Social Services

Author	Anne Heikkilä & Sinikka Jokinen	Year	2015
Supervisor	Merja Hjulberg & Päivi Tervasoff		
Subject of thesis	The accessibility of early childhood family work from the parents' point of view		
Number of pages	60 + 3		

The purpose of our Bachelor's thesis is to increase knowledge of early childhood family work and the tasks of family workers. We bring out the parents' point of view and participation in how the needs of the families and the support of family workers would face better.

Our Bachelor's thesis examines the early childhood family work through the parent's perspective. We focus especially in the early stages and accessibility of early childhood family work. The basis of our thesis is strongly preventive and emphasizing the low threshold. By bringing up the parents views we get information about the situations in which support is needed, how support is sought and what the parents' experience of applying the support is.

Our Bachelor's thesis has both qualitative and quantitative research methods. The material for the study was collected by using an internet questionnaire through the Muksu-net of Kempele day care. The inquiry was implemented through Webropol-program. 33 parents answered our questionnaire and we analyzed the results by the content analysis method. The theoretical part of our Bachelor's thesis consists of material relating to parenthood, family and early childhood family work and support.

There are differences in how much parents know about early childhood family work. The meanings of the preventive work and early intervention are raised by the parents' responses. On the basis of the replies we clear up why the threshold to look for the services is relatively high. Early childhood family worker services should be developed for well-timed aid.

Key words Parenthood, family, participation, early childhood family work, preventive work.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 LÄHTÖKOHTIA PERHEIDEN TUKEMISELLE	7
2.1 Vanhemmuus ja perhe	7
2.2 Perhelähtöisyys.....	9
2.3 Osallisuus	11
3 VARHAISKASVATUKSEN PERHETYÖ	14
3.1 Ennaltaehkäisevä työ.....	14
3.2 Perheen hyvinvoinnin tukeminen	15
3.3 Lapsiperheiden palvelut	17
4 OPINNÄYTETYÖPROSESSI	20
4.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	20
4.2 Laadullinen ja määrällinen tutkimus opinnäytetyössämme	21
4.3 Aineiston keruu	22
4.4 Aineiston analysointi	24
4.5 Eettisyys ja luotettavuus	26
5 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	28
5.1 Vanhempien tietoisuus varhaiskasvatuksen perhetyöstä.....	28
5.2 Tiedonsaanti varhaiskasvatuksen perhetyöstä	33
5.3 Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän tukea toivotaan	38
5.4 Kynnys hakeutua palveluun	40
5.5 Varhaiskasvatuksen perhetyön saavutettavuus	44
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	48
7 POHDINTA	52
LIITTEET.....	60

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän työ on vielä aika jäsentymätön matalan kynnyksen palvelumuoto perheille. Se on ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea perheille erilaisissa arjen elämäntilanteissa ja haasteissa. Varhaiskasvatuksen perhetyötä pyritään nykyään kehittämään osin ratkaisuksi perheiden lisääntyneisiin ja monimuotoisiin tuen tarpeisiin.

Kempeleen kunnassa on syksyllä 2014 aloittanut varhaiskasvatuksen perhetyöntekijä. Opinnäytetyömme aihe alkoi muotoutua tämän ajankohtaisen tilanteen pohjalle. Tarkoituksemme on kartoittaa vanhempien näkökulmasta sitä, millaista tietoa heillä on varhaiskasvatuksen perhetyöstä ja mistä he ovat tietoa saaneet. Tavoitteenamme on lisätä tietoa varhaiskasvatuksen perhetyöstä ja perhetyöntekijän työnkuvasta sekä tuoda esille vanhempien näkökulmaa ja osallisuutta siihen, miten perhetyöntekijä ja tukea tarvitseva perhe parhaiten kohtaisivat. Perheen varhainen tukeminen konkretisoituu vasta työntekijän ja asiakkaan kohtaamisessa. Opinnäytetyömme avulla pyrimme ymmärtämään ja löytämään asioita, jotka voivat olla sitä tukemassa ja madaltamassa kynnystä hakeutua tuen piiriin.

Jokainen perhe on ainutlaatuinen ja kaikilla on eri elämänvaihe. Perhe voi tarvita tukea sekä opastusta arkeen ja elämän tuomiin erilaisiin haasteisiin. Kempeleen kunnan varhaiskasvatuksen perhetyöntekijä on osa päivähoidon henkilökuntaa ja kiertää lapsiryhmissä kunnan päiväkodeissa sekä on mukana avoimen päiväkodin perheryhmissä. Hän tarjoaa apua ja tukea lapsiperheiden arkielämään, kuten lastenhoitoon ja lasten kasvatukseen sekä kodinhoitoon liittyvissä asioissa. Toimenkuvaan kuuluu myös vanhemmuuden ja parisuhteen haasteiden tukeminen. Työmuotoina ovat esimerkiksi keskustelut vanhempien kanssa, kotikäynnit, palveluohjaus, verkostotyö ja vertaisryhmät avoimissa päiväkodeissa. Myös päivähoitohenkilöstön konsultointi kuuluu työnkuvaan. Työ pohjautuu avoimuudelle, rehellisyydelle ja luottamuksellisuudelle ja työntekijän työtä ohjaa perheen arvojen ja tarpeiden kunnioitus.

Olemme molemmat tehneet työtä varhaiskasvatuksen parissa ja etenkin viime vuosina huomanneet lasten ja perheiden lisääntyneen tuen tarpeen omassa työssämme. Osittain nämä kokemukset ja halu saada itselle lisää valmiuksia näistä työn haasteista selviämiseen ovat olleet syynä myös sosionomikoulutukseen hakautumisessamme. Koulutuksen aikana perhetyö yleensä ja etenkin sen yhdistäminen varhaiskasvatuksen kentälle alkoivat kiinnostaa meitä erityisesti.

Opinnäytetyömme lähtee tarkastelemaan varhaiskasvatuksen perhetyötä vanhempien näkökulman kautta. Valitsimme vanhempien näkökulman, koska asiakasnäkökulmasta tehtyjä opinnäytetöitä varhaiskasvatuksen perhetyöstä ei juuri löytynyt. Vanhempien näkökulman kautta työhön tulee mukaan myös lapsen näkökulmaa, joka on varhaiskasvatuksen piirissä aina keskiössä. Asiakkaan näkökulman löytäminen ja ymmärtäminen on oman ammatillisuuden ja kehittymisen kannalta myös keskeistä. Keskitymme erityisesti varhaiskasvatuksen perhetyön saavutettavuuteen ja sen alkuvaiheeseen. Työmme lähtökohtana on korostaa ennaltaehkäisevän työn ja matalan kynnyksen merkityksiä.

Opinnäytetyömme viitekehykseen olemme koonneet perheiden tukemisen lähtökohtia ja ennaltaehkäisevän työn merkitystä. Keskitymme vanhempien näkökulman kautta varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän ja perheiden tarpeiden kohtaamiseen. Opinnäytetyömme on sekä kvalitatiivinen eli laadullinen että kvantitatiivinen eli määrällinen. Aineistonkeruu menetelmänä käytimme kyselylomaketta. Aineiston analysoimme sisällönanalyysillä. Opinnäytetyömme tulokset olemme koonneet vanhempien vastausten perusteella kuvioiksi ja tiivistetyksi tiedoksi. Pohdimme eettisyyttä ja luotettavuutta työmme kaikissa vaiheissa. Johtopäätöksissä ja pohdinnassa käymme läpi opinnäytetyöprosessia, sen tuloksia, tavoitteiden toteutumista ja omaa oppimistamme ja ammatillista kasvumme.

2 LÄHTÖKOHTIA PERHEIDEN TUKEMISELLE

2.1 Vanhemmuus ja perhe

Vanhemmilla on ensisijainen vastuu lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja kehityksen tukemisesta. Perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain. (Asetus 60/1991; Lastensuojelulaki 417/2007; Terveystieteidenhuoltolaki 1326/2010; Varhaiskasvatuslaki 580/2015.) Tuki voi olla henkistä, käytännöllistä, tiedollista tai emotionaalista (Rantalaiho 2006, 51).

Yhteiskunnan muutokset ja vaatimukset ovat heikentäneet vanhempien luottamusta ja uskoa toimia lastensa ainutlaatuisina kasvattajina ja vanhempina. Oma lähiyhteisökään ei enää tarjoa samanlaista tukea kuin ennen. (Hiitola-Moilanen 2005, 22.) Yhteisöllisyys ja lähiyhteisön turva on vähentynyt ja ihmiset ja perheet pyrkivät selviytymään yksin. Ihmisten elämäntapa ja koko yhteiskunta on yksilöllistynyt (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 115). Myös perhekäsitys on muuttunut ja monimuotoistunut (Uusimäki 2005, 10). Käsitys perheestä vaihtelee niin kulttuurin, ajan kuin yksilönkin mukaan. Oma vaikutuksensa on myös sillä, mistä käsin vanhemmuutta tarkastellaan: biologisesta, juridisesta, psyykkisestä vai sosiaalisesta näkökulmasta. Vanhemmuuden tukeminen tässä kontekstissa on haastavaa, etenkin kun käsitykset toimivasta ja hyvinvoivasta perheestä vaihtelevat. (Vilén, Seppänen, Tapio & Toivanen 2010, 10 - 11.)

Julkiset instituutiot – neuvola, päivähoito ja koulu – ovat jakamassa vanhemmuutta tarjoamalla lapsen hoitoon, kasvuun ja kehitykseen liittyvää tietoa. Samalla ne määrittelevät myös sitä, millaista on hyvä ja tavoiteltava vanhemmuus. (Kempainen 2001, 16.) Lapsen kasvun ja kehityksen kannalta vanhemmuus on lapsen tunteiden, tarpeiden ja viestien huomioimista ja huolehtimista. Sitä, että on lapselle läsnä. (Rönkkö & Rytönen 2010, 124.)

Pienten lasten vanhemmista yli puolet on huolissaan jaksamisestaan vanhempana. Esimerkiksi ajan riittämättömyys lapsen kanssa, omat vanhemmuuden

taidot, maltin menettäminen ja syyllisyyden ja riittämättömyyden tunteet aiheuttavat huolta vanhemmissa. Myös perheessä esiintyvät päihde- tai mielenterveysongelmat, lähisuhdeväkivalta, parisuhdevaikeudet tai taloudelliset vaikeudet saattavat olla tuomassa haastetta arkeen. (Perälä, Salonen, Halme & Nykänen 2011, 38.) Jokaisessa perheessä on huolenaiheita, mutta jos perhe pelkää, että heidät lokeroidaan, tuomitaan tai ymmärretään väärin, huolia ei uskalleta tuoda esille (Vilén ym. 2010, 41). Perhetyö pyrkii helpottamaan avun tarpeen myöntämistä ja pyytämistä osoittamalla, että elämään kuuluu myös ongelmia ja epävakaisuutta (Uusimäki 2005, 54).

Samoissa tilanteissa perheet ja sen jäsenet reagoivat eri tavalla perhettä kohtaavissa vaikeuksissa. Vanhempien voimavarat ja selviytymiskeinot ja lasten kyvyt ja persoonallisuus vaihtelevat, samoin kuin perheen sisäinen sopusointu. Valmiudessa vastaanottaa tarvittavia palveluja on myös perhekohtaisia eroavaisuuksia. Näitä eroavuuksia voi ilmetä eri perheiden välillä mutta myös saman perheen kohdalla elämänkulun erilaisissa vaiheissa. (Rantala 2002, 27 - 28.) Törrönen kirjoittaa Bourdieun hyvinvoinnin resurssien eli taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman ilmentävän ja kertovan siitä luottamussuhteesta, joka ihmisellä on muihin ihmisiin ja yhteiskunnan toimintaan. Luottamuksen määrä vaikuttaa siihen, miten lähelle toinen ihminen uskalletaan päästää, ja miten apua uskalletaan vastaanottaa. (Törrönen 2012, 34, 168.) Perheen valmius ottaa apua vastaan on herkimmillään juuri silloin, kun se pyytää apua. Kun tilanteeseen tartutaan heti, niin yhteistyössä perheen kanssa päästään auttamisen alkuun. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 104 - 105.) Päivittäin perheiden kanssa tekemisissä oleva varhaiskasvatuksen henkilöstö on keskeisessä roolissa luomassa luottamuksellista suhdetta perheeseen.

Palvelut eivät aina vastaa vanhempien tarpeeseen saada jakaa kokemuksiaan. Vanhemmat kaipaisivat mahdollisuutta keskustella esimerkiksi vanhemmuuden identiteetistä, vanhemmuuteen kasvusta ja perheen ja työn yhteensovittamisesta. Neuvonnan ja tiedonjaon lisäksi tarvitaan myös keskustelua ja kumppanuutta. (Kekkonen 2004, 21, 94.) Tarvitaan vanhempien puheen ja siihen sisältyvien viestien todellista kuulemistä ja sitä kautta syntyvää luottamuksellista suhdetta, jotta tärkeitä ja vaikeita asioita voidaan ottaa puheeksi ja sitä kautta auttaa

(Hastrup, Hietanen-Peltola, Jahnukainen & Pekonen 2013, 4). Vuorovaikutus on perhetyön keskeisin työmenetelmä, keino ja työn kehys (Rönkkö & Rytönen, 2010, 42).

Perheiden erilaisuuden ja erilaisten elämäntilanteiden ymmärtäminen ja huomioiminen tuo haastetta sekä yksittäiselle työntekijälle että myös johtamiselle ja koko palvelujen järjestämisen ketjulle. Perhetyö pyrkii kiinnittämään huomiota koko perheen tukemiseen, sen sijaan että keskityttäisiin vain yksittäisen perheenjäsenen ongelmaan ja sen poistamiseen. Varhaiskasvatuksen perhetyön tavoitteena on sekä lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen, että perheen kokonaisuuden ymmärtäminen ja huomioiminen. (Uusimäki 2005, 40 - 41.) Perhetyön oikeutus lähtee siitä ajatuksesta, että vaikka lasta hoidettaisiin kuinka hyvin päivähoidossa, niin perheen tilanteella ja toimintatavoilla on aina vaikutuksensa lapsen elämään (Rönkkö & Rytönen 2010, 38).

2.2 Perhelähtöisyys

Erilaisissa palveluissa on lähtökohtana asiakas- lapsi- tai perhelähtöisyys, joita voi pitää myös osin synonyymeina toisilleen. Periaatteena on ottaa huomioon asiakkaiden tarpeet ja toiveet palvelujen antamisessa, käytännön palvelutilanteissa ja niiden suunnittelussa. Perhelähtöisyyden tulee toteutua myös työntekijöiden asenteissa ja asiakkaiden kohtaamisessa, sekä palvelua tarjoavan organisaation koko toiminnassa. (Perälä, Halme & Nykänen 2012, 144, 87.) Perhelähtöisyys kunnioittaa aina perhettä oman tilanteensa ja arkensa asiantuntijana. Se näkee perheen kokonaisuutena, jossa jokainen perheenjäsen on myös oma yksilönsä. Tärkeää on huomioida myös perheiden ainutlaatuisuus ja erilaisuus ja perheenjäsenten väliset suhteet ja niiden vaikutukset perheen elämään. (Järvinen ym. 2012, 24.) Perhelähtöisyyden pohjana on tasavertaisuus ja kumpu-panuus perheen ja työntekijän välillä. Perhe on otettava aidosti mukaan keskusteluun ja päätöksentekoon niin, että perheenjäsenet voivat itse määritellä voimavarojaan, tarpeitaan ja tavoitteitaan. Työntekijältä perhelähtöinen työote vaatii luopumista paremmin tietävän ammattilaisen roolista. (Vilén ym. 2010, 27.)

Varhaiskasvatuksen kontekstissa perhelähtöisyys toteutuu paljolti kasvatuskumppanuuden kautta. Kasvatuskumppanuudessa keskeistä on vanhempien ja henkilöstön tasavertainen vuorovaikutus, kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi. Kasvatuskumppanuudessa käytetään perhelähtöisiä työmalleja asiantuntijälähtöisten työtapojen sijaan. Tämä ei tarkoita työntekijän asiantuntijuuden hukkaamista, vaan kannattelevaa, ratkaisukeskeistä ja vanhempia arvostavaa asennetta. Ratkaisevaa on, miten työntekijän apu, tuki ja asiantuntemus perheelle tarjotaan. Avoimen ja jatkuvan vuoropuhelun kautta on helpompi ottaa esille tavanomaisia vastoinikäymiä sekä hankalia asioita ja ongelmia. (Kaskela & Kekkonen 2007, 17 - 21.)

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman (2005) mukaan varhaiskasvatuksen ensisijaisena tavoitteena on edistää lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Varhaiskasvatustyöhön liittyy myös perheen tukemiseen liittyvä ulottuvuus. Pedagogisen ja sosiaalipalvelullisen roolin voi sanoa olevan varhaiskasvatuksessa osin jännitteinen. (Puroila & Niskala 2003, 8.) Esimerkiksi Marjatta Kalliala näkee, että varhaiskasvatuksen tulisi vain ohjata vanhempia hakemaan asiantuntija-apua, eikä sisällyttää perhetyön menetelmiä toimintaansa (Kalliala 2012, 91 - 92). Kysymys on myös varhaiskasvatushenkilöstön rajallisista mahdollisuuksista ja kyvyistä tehdä perhetyötä oman työnsä ohella. Vanhempien ja perheiden näkökulmasta ajateltuna reagointi ja tuen saaminen peruspalveluissa, kuten päivähoidossa on varhaista tukea parhaimmillaan. Eri kunnissa asuvat perheet ovat eriarvoisessa tilanteessa sen suhteen miten heidän on apua mahdollista saada. Varhaiskasvatuksen perhetyön tarjoama tuki ei myöskään koskaan voi olla kaikille perheille riittävää. Osa perheistä tarvitsee tehostettua apua.

Lasten ja perheiden tukemisessa pyritään nykyään luopumaan ”lähettämisen kulttuurista”. Tämä tarkoittaa, että apu ja tuki pyritään tarjoamaan ja tuomaan lapsen ja perheiden luonnollisiin yhteisöihin ja ympäristöihin. Esimerkiksi sosi- ja terveydenhuollon kansallinen kehitysohjelma Kaste 2012 -2015, pyrkii viemään erityispalvelujen osaamista peruspalvelujen tueksi lasten normaaleihin kasvu- ja kehitysympäristöihin, kuten esimerkiksi päivähitoon. Tavoitteena on vahvistaa ehkäiseviä ja varhaisen tuen palveluja, sekä kehittää lastensuojelu-

työtä. (Kaste 2012–2015, 22 - 23.) Monissa kunnissa lapsiperheille tarjottavia palveluja on pyritty erilaisten hankkeiden kautta keskittämään esimerkiksi perhepalvelukeskuksiin, joissa eritasoiset palvelut on mahdollista saada saman katon alta. Vanhempien kannalta on tarkoitus madaltaa kynnystä, vähentää leimautumista ja helpottaa avun hakemista. (Rönkkö & Rytönen 2010, 300.) Esimerkiksi THL:ssä kehitetyn Lapset Puheeksi- toimintamallin avulla pyritään lasten hyvinvoinnin vahvistamiseen ja ongelmien ehkäisyyn silloin, kun perheeseen tai vanhemmuuteen kohdistuu paineita. Menetelmää voidaan käyttää sekä aikuispalveluissa että myös varhaiskasvatuksessa, neuvolassa ja kouluissa. (THL. Toimiva lapsi ja perhe.)

2.3 Osallisuus

Osallisuus toteutuu mahdollisuudesta vaikuttaa ja osallistua toimintaan ja päätöksentekoon. Se on kuulluksi tulemistä omassa asiassa ja yhteisön päätöksenteossa, ja sitä voidaan tarkastella eri tasoilla. Perheessä, palveluissa ja laajemmin kunnallisena tai yhteiskunnallisena vaikuttamisena osallisuus ilmenee asenteina, tietämyksenä ja käyttäytymisenä. (Perälä ym. 2012, 147.) Osallisuus mahdollistaa ihmisen osallistumisen ja vaikutusmahdollisuudet itseään ja ympäristöään koskeviin asioihin. Osallisuuden tunne ja kokemus syntyy, kun ihminen voi toimia aktiivisesti ja sitoutuneesti oivaltaen osallisuuden mahdollistamat hyödyt. Osallisuus on yksilön ja hänen ympäristönsä vuorovaikutusta, jossa keskeisiä osallisuuden edellytyksiä ovat toimijat itse. (Rouvinen- Wilenius 2014, 51.)

Perheen tasolla osallisuus on arjen vuorovaikutusta, kokemusta kuulumisesta perheeseen ja tunnetta siitä, että saa olla hyväksytty ja arvostettu omana itsenään. Osallisuuteen kuuluu myös tunne siitä, että vanhempana on mahdollisuus olla vaikuttamassa omaan, lapsen sekä koko perheen elämään, arkeen ja päätöksentekoon. Osallisuuteen palvelujärjestelmässä kuuluu läsnäoloa ja vastavuoroisuutta lapsen, nuoren ja perheen asioita hoitavien työntekijöiden kanssa. Se tarkoittaa lapsen, nuoren ja vanhempien kuulemistä, dialogia ja ratkaisujen hakemista yhteisymmärryksessä. Työskentely varhaiskasvatuksessa käytössä

olevan kasvatuskumppanuuden periaatteella tukee perheiden osallisuutta. Perheen ja työntekijän yhteistyö lisää osallisuutta ja mahdollisuuksia vaikuttaa, ja se parantaa myös tiedonkulkua. Tiedon saaminen on osallistumisen ja osallisuuden edellytys. (Perälä ym. 2012, 35 - 36, 53.)

Osallisuuden vahvistaminen, oikeus osallistua omaan arkeen ja oikeus tulla kuulluksi ovat keskeisiä lasten ja perheiden palveluja ja toimintaa ohjaavia periaatteita (YK:n Yleissopimus lasten oikeuksista; Lastensuojelulaki 417/2007). Osallisuudella on keskeinen rooli myös monissa valtionhallinnon ohjelmissa esimerkiksi Kaste-ohjelmassa. Myös uudessa varhaiskasvatuslaissa osallisuuden ulottuvuus on selkeästi kirjattuna (Varhaiskasvatuslaki 580/2015). THL:n raportissa 36/2011 arvioitiin vanhempien osallisuutta palvelujärjestelmässä ja havaittiin keskeisimmiksi kehittämisalueiksi vanhemmille tiedottaminen ja mahdollisuus palautteen antamiseen (Perälä ym. 2011, 81).

Osallisuutta kuvataan usein tikapuumallien avulla. Mitä korkeammalle tikapuilla pääsee, sitä enemmän on vaikuttamismahdollisuuksia. Oranen kirjoittaa, että Thomasin (2002) mukaan osallisuudessa ei ole kyse pelkästään osallisuuden määrästä vaan myös osallisuuden eri ulottuvuuksista. Osallisuuden toteutumisessa on hänen mukaansa kyse mahdollisuuksista valita, saada tietoa sekä vaikuttaa prosesseihin. Valinnanmahdollisuus tarkoittaa myös oikeutta kieltäytyä osallistumisesta. (Oranen 2008, 10 - 11.) Opinnäytetyömme kannalta tämä tarkoittaa sitä, että vanhemmilla on myös mahdollisuus valita ja kieltäytyä tarjotusta avusta ja tuesta niin kauan kuin perheen tilanteeseen ei liity lastensuojellista huolta. Perhetyössä tulisi erottaa ennalta ehkäisevä, kaikille avoin palvelu ja tarkasti suunnattu interventio toisistaan. Kysymys on siitä, kuinka paljon perheen elämään saa puuttua ja kuuluuko palvelu kaikille tai vain erityisryhmille. (Vuori & Nätkin 2007, 17.) Perhe voi perhetyössä olla joko subjekti tai objekti. Mitä enemmän perhe on puuttuvien tai korjaavien toimenpiteiden kohteena, sitä selvemmin perhe muuttuu objektiksi. Varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevässä perhetyössä perhe on enemmän subjekti, itsekin toimija. (Uusimäki 2005, 37.)

Osallisuus toteutuu usein toiminnassa ja yhdessä tekemisessä ja sen voi määrittellä syrjäytymisen vastakohtaksi. Osallisuudessa on kysymys myös siitä, ke-

nelle vastuu omasta elämästä kuuluu. Onko ihminen itse vastuussa työttömyydestään, köyhyydestään, heikkoudestaan tai sairaudestaan? Onko elämän hallinta täysin yksilön omissa käsissä vai myönnetäänkö myös elämään kuuluva hauraus, keskeneräisyys ja epävarmuus? Perhetyössä liikutaan usein eettisissä kysymyksissä, liittyen perheiden tasa-arvoiseen kohteluun, itsemääräämiskeuteen ja yksityisyydensuojaan. (Rönkkö & Rytkönen 2010, 26, 51, 47.) Asiakkaan näkökulman ymmärtäminen on perheiden parissa työskenteleville tärkeää. Esimerkiksi vanhempien näkökulman kautta on mahdollista kehittää perhetyön laatua, saavutettavuutta ja vaikuttavuutta. (Järvinen ym. 2012, 30.)

3 VARHAISKASVATUKSEN PERHETYÖ

3.1 Ennaltaehkäisevä työ

Ennaltaehkäisevä perhetyö ylläpitää perheen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja tukee vanhemmuutta (Lastensuojelun keskusliitto). Tavoitteena on ensisijaisesti riskien ehkäiseminen elämän äkillisissä muutostilanteissa sekä perheen tukeminen arjessa (Järvinen ym. 2012, 73). Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijä tekee työtä alle kouluikäisten lasten parissa. Lapset ja heidän perheensä ohjautuvat yleensä varhaiskasvatuksen kautta perhetyöntekijän palveluihin. Kempeleen kunnassa työmuotoja toteutetaan osana varhaiskasvatustalvveluja. Työnkuvaan kuuluu ohjaaminen ja neuvonta, keskusteluapu, kotikäynnit, arjessa auttaminen, parisuhteen ongelmat ja moniammatillinen verkostoyhteistyö. Työssä korostuu perheen oma aktiivisuus sekä perheen voimavarojen löytäminen. (Järvinen ym. 2012, 72 - 73.)

Työntekijän lähestymistapa voimavaraistavassa menetelmässä on positiivinen. Ongelmien olemassaoloa ei tuolloin kielletä eikä vähätellä. Kunnioittava asenne perhettä kohtaan, sekä vanhempien näkeminen oman elämän parhaana asiantuntijana ohjaa työtä. Jo olemassa olevia ratkaisuja ja toimintamalleja etsitään yhdessä perheen kanssa. (Rönkkö & Rytönen 2010, 188.)

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014 1:3 §) määrittää, että tukipalveluja sekä muita toimia kohdistetaan turvaamaan yksilön, perheen ja yhteisön toimintakykyä, sosiaalista hyvinvointia, turvallisuutta ja osallisuutta. Kunnassa on oltava saatavilla sosiaalihuollon neuvontaa ja ohjausta (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 2:6 §). Heinon (2008) mukaan palveluja pitää olla saatavissa lasten ja perheiden tarpeiden mukaan (Bardy 2009, 69). Tuki varhaisessa vaiheessa on tärkeää. Nieminen (2003) toteaa, että lapsen ja perheen pahoinvointia voidaan ennaltaehkäistä, kun tunnistetaan tuentarpeet mahdollisimman varhain (Noppari 2008, 43; Järvinen ym. 2012, 73).

Kun huoli lapsesta on pieni ja arki ei suju, voidaan aloittaa ennaltaehkäisevä perhetyö. Kaikilla on mahdollisuus ennaltaehkäisevään perhetyöhön ja se on

maksutonta palvelua perheille. Näin edistetään ja turvataan lasten kasvua ja kehitystä sekä tuetaan vanhemmuutta. (THL. Lastensuojelun käsikirja.) Lastensuojelulaki (3 a §) määrittää, että kunnassa on velvollisuus järjestää lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi varhaiskasvatuksessa.

Silloin kun perhetyötä järjestetään lastensuojelun tarvetta ennaltaehkäisevänä toimintana, kohderyhmänä ovat laajasti kuntalaiset ja palvelun piiriin pääsemisen kynnys on matala. Ennaltaehkäisevää tai matalan kynnyksen perhetyötä tehdään myös neuvoloiden ja päivähoidon toimintaan kiinnitettynä. (THL. Lastensuojelun käsikirja.)

Vidén (2007, 119 - 120) korostaa, että vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta. Yhteistyö eri toimijoiden kuten neuvolan, päivähoidon ja koulun kanssa voi osaltaan helpottaa vanhemmuuden taakkaa. Päävastuu kasvatuksesta säilyy kuitenkin vanhemmilla, vaikka kasvatustuu jakaantuu eri toimijoiden kesken. (Vuori & Nätkin 2007, 119 - 120.) Mark Wolery (2000, 20) kuvaa vanhempien olevan niitä, jotka tietävät lasten ja perheen tarpeet parhaiten ja tätä kautta yhteistyöllä vanhemmat ja ammattilaiset voivat saavuttaa perheen tavoitteet. Työskentelyssä korostuu tuolloin arvokas ja kunnioittava työote perhettä kohtaan. Tukea tarjotaan vanhempia voimannuttavalla ja vanhemmuutta tukevalla tavalla. (Keilty, Phillips, & Shonkoff 2000, 20 - 21.)

3.2 Perheen hyvinvoinnin tukeminen

Jokaisella perheellä on eri elämäntilanne. Niemi (2003) nostaa esiin esimerkiksi uusavuttomuuden, yksinhuoltajuuden, yhteisen ajan puutteet, muutokset perhesuhteissa, päihdeongelmat tai toimeentulo-ongelmat. Näemme että varhaiskasvatus on tärkeä toimintaympäristö varhaiseen puuttumiseen. Pelko siitä, että perhe ymmärretään väärin voi olla syynä siihen, miksi aiheesta on vaikea puhua. (Vilén, Seppänen, Tapio & Toivanen 2010, 41.) Perhe voi kuitenkin tunnistaa itse liian myöhään puutteet vanhemmuuden tukemisen tarpeesta. Nämä

kaikki vaikuttavat vanhemmuuteen. (Noppari 2008, 42.) Erik Allardt (1976, 1993) käsittelee hyvinvoinnin ulottuvuuksia, jotka täydentävät toisiaan. Having–loving–being/doing. Elinoloja (having) Allardt kuvaa tarpeiksi, jotka määräytyvät vanhempien mukaan. Yhteiskunta tukee varhaiskasvatuksella vanhempia esimerkiksi lastenhoidossa sekä kasvatuksellisissa asioissa. (Loving) koostuu yhteisyyssuhteista. Lähiverkosto eli sukulaiset ja ystävät ovat perheelle tärkeässä asemassa. Perheillä on oikeus saada tukea kasvatustehtävänsä, jotta syvimpien tarpeiden tyydyttäminen mahdollistuisi. (Being/ doing) tarkoittavat maailmaan orientoitumista ja maailmassa toimimista. Jokaisella on oikeus olla osallisena omaa ja yhteistä elämää koskeviin asioihin. Kaikki hyvinvoinnin ulottuvuudet kietoutuvat toisiinsa ja parhaimmillaan ne tukevat toinen toistaan. (Bardy 2009, 35 - 38.)

Kempeleen kunnassa on tarjolla neuvolan perhetyötä, varhaiskasvatuksen perhetyötä sekä lastensuojelun perhetyötä. Sosiaalihuoltolain (21 §) puitteissa myös lapsiperheiden kotipalvelua tehostetaan. Ehkäisevillä palveluilla kuten varhaiskasvatuksen perhetyön ja kotipalvelun lisäämisellä voidaan vähentää korjaavan perhetyön asiakasmääriä. (Jäminki 2015.) Lastensuojelulain (12 §) sanotaan, että hyvinvointia edistävää ja ongelmia ehkäiseviä toimia ja palveluita tulee olla kunnan hyvinvointisuunnitelmassa, joka on kohdistettu lapsiin ja nuoriin. Sen avulla voidaan johtaa, ohjata ja kehittää lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointityötä kokonaisvaltaisesti (THL. Lasten ja nuorten hyvinvointi-suunnitelma).

Varhaiskasvatus on avainasemassa lapsiperheiden asiakkaaksi ohjautuvuuden suhteen. Varhaiskasvatuksen perhetyön lähtökohtana on kasvatuskumppanuus. Kasvatuskumppanuuden tarkoituksena on tällöin kyetä huomioimaan lapsen erityisen tuen, avun ja suojelun tarve. Lähtökohtana kasvatuskumppanuudessa on edistää Lapsen oikeuksien sopimusta perheiden ja palvelujen saavutettavuuden mahdollistamiseksi. Varhaiskasvatushenkilöstö sitoutuu vanhempien kanssa toimimaan yhdessä lapsen edun mukaisesti, edistäen lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. (THL. Kasvatuskumppanuus.) Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijällä on mahdollisuus osallistua päiväkotiryhmien toimintaan ja sitä kautta havainnoida lasta. Hän voi myös työskennellä kahden kesken lapsen

kanssa. Työskentely on lapsilähtöistä ja yksilöllistä. Lapsi saa tarvitsemansa huomion työntekijältä jolloin työskentelyä lapsen kanssa kuvataan osana perheeseen tehtävästä työstä. (Järvinen ym. 2012, 80 - 81.)

Palveluohjaus on yksi työmuoto. Lapsen etu ja perheiden tarpeet huomioidaan palveluohjauksessa. Työntekijällä on tietoa siitä, mitä varhaiskasvatusta tukevia palveluja perheellä on mahdollisuus saada. (Lastensuojelun keskusliitto.) Työntekijän myönteinen suhtautuminen kannustaa myös vanhempia yhteistyöhön ja saattaa madaltaa kynnystä ottaa esille arkoja asioita. Perheen suhtautuminen tarjottuun apuun on luultavasti myönteistä, mikäli perheellä on kokemus kumppanuudesta ja mahdollisuudesta vaikuttaa omiin asioihinsa. (Hansen 2004, 15.) Työntekijä pyrkii yhdessä vanhempien kanssa keskustelemalla sekä kokeilemalla löytämään perheelle parhaiten sopivan työmuodon.

Arvostavan vuorovaikutuksen avulla suhde perheeseen muodostuu sellaiseksi, että myös ongelmista puhuminen on turvallista puolin ja toisin. Vanhemmat kokevat työntekijän huolipuheen takana olevan arvostusta ja kunnioitusta perheen asiantuntijuutta kohtaan ja uskaltavat myös itse ottaa huolet ja ongelmat esille. Luottamuksellisessa suhteessa perhe voi kokea olonsa turvalliseksi ja kertoa asioistaan avoimemmin. (Hansen 2004, 15, 30.)

3.3 Lapsiperheiden palvelut

Sosiaali- ja terveystalvelujen tuottamista Suomessa ohjaa ja suunnittelee Sosiaali- ja terveysministeriö. Ministeriö on tukemassa kehittämistä hankerahoituksilla. Perhetyötä kehittää sekä ohjaa Suomessa ministeriön perhe- ja sosiaali-osasto. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL kehittää sekä tutkii lasten ja nuorten elinoloja, palveluja ja terveyttä. THL keskittyy myös lapsiperheiden palveluihin. Laki velvoittaa kuntia järjestämään sosiaali- ja terveystalvelut kuntalaisille. Talvelut voidaan tuottaa joko kunnassa tai yhdessä useamman kunnan kanssa. Kunnalla on mahdollisuus ostaa palveluja yksityisiltä palveluntuottajilta tai toisilta kunnilta. (Järvinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 62, 64 - 67.) Huomio tulee kiinnittää tehokkuusajatteluun yhteiskunnan markkinoilla. Se esiintyy

ristiriitana lasten kasvatuksen ja hoidon kanssa. Tuottavuus sekä kasvavat voitot palveluissa eivät saa olla tavoitteena lasten hyvälle kasvatukselle, hoidolle ja vakaudelle ihmissuhteissa ja ympäristössä (Söderholm & Kiviti-Kallio 2012, 44).

Kempeleen kunnassa on opinnäytetyötä tehdessämme meneillään perhetyön prosessikuvaus. Siinä määritellään esimerkiksi varhaiskasvatuksen perhetyön sijoittuminen palvelujärjestelmään. Aiheena on ollut lapsiperhepalvelut kokonaisuudessaan. Tätä kautta tapahtuisi palvelutarpeen arviointi sekä palveluohjaus. Kynnyksen mataloituminen palveluihin myös mahdollistuisi. Perhetyön uudelleen organisoinnilla mahdollistetaan perhetyö vastaamaan perheiden tarpeisiin. (Jäminki 2015.) Keskitetyt palvelut tavoittaisivat myös kohderyhmän paremmin. Kuntaliitto on tukemassa monipuolisesti pienten lasten hoitoon liittyviä palveluja. (Järvinen ym. 2012, 65; Kuntaliitto 2015, 17 - 19.)

Kunnalta edellytetään uudenlaista suhtautumista lasten ja perheiden moninaistuvien tarpeiden vastaamiseen. Kempeleen kunnassa on huomioitu tämä aloittamalla varhaiskasvatuksen perhetyö. Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijä tuntee perheen arjen sekä palvelujärjestelmän mahdollisuudet ja osaa toimia vahvistamalla asiakkaan osallisuutta. Kunnan peruspalvelut ovat tällä hetkellä kattavia. Palvelut tukevat lasten ja perheiden hyvinvointia ja muodostavat ennaltaehkäisevän toimintakokonaisuuden.

Palvelun tuottajana järjestöjen merkitys korostuu. Mannerheimin lastensuojeluliitto on yksi näistä. Järjestöillä on se etu, että toiminta voi kehittyä muuttuvaan palvelutarpeeseen nähden. Järjestöt ovat kunnallisen perhetyön yhteistyökumppaneita. Kolmannen sektorin lastenhoitopalveluja on kehitettävä myös Kempeleessä. (Järvinen ym. 2012, 65 - 66; Jäminki 2015.)

Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijä voi ohjata perheitä perheryhmään. Kempeleen kunnan kotihoidossa olevat lapset ja perheet voivat hakeutua myös itse avoimeen varhaiskasvatustoimintaan. Varhaiskasvatuskerhot ja erilaiset perheryhmät kuuluvat avoimen päiväkodin palveluihin. Perheryhmien toiminta-aika on pidempi kuin perhekerhossa ja vertaistuen saaminen sekä tapaaminen samas-

sa elämäntilanteissa olevien perheiden kanssa mahdollistuvat. (Kempeleen kunta, avoin varhaiskasvatus.)

Pienten lasten tukemisessa myös äitiys- ja lastenneuvolan merkitys on olennaista. Neuvolan perhetyö mahdollistaa varhaisen vuorovaikutuksen ja vanhemmuuden tukemisen. (Vilén ym. 2010, 29.) Neuvolan perhetyö on lyhytkestoisista ja matalan kynnyksen palvelua perheille. Työntekijä tekee kotikäynnin jokaisen ensimmäistä lastaan odottavan perheen luona. Hänen luokseen ohjaututaan pääsääntöisesti neuvolan terveydenhoitajan kautta. (Kempeleen kunta, neuvolan perhetyö.) Neuvolan perhetyöntekijän koordinoi lapsiperheiden kotipalvelua ja tekee varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän sekä muiden toimijoiden kanssa sujuvaa yhteistyötä (Jäminki 2015).

Palvelujen laatu ja niiden helppo saavutettavuus tukevat lasten ja perheiden hyvinvointia. Oikea-aikaisen tuen saamista voidaan edistää silloin, kun palvelut muodostavat lapsen ja perheen näkökulmasta toimivan kokonaisuuden. (STM 2010:26.) Lasten ja perheiden palvelujen piirissä tarvitaan yhteistoimintaa ja monialaisuutta. (Halme, Vuorisalmi & Perälä 2014, 17, 20.) Varhaiskasvatuksen perhetyön mahdollisuudet auttaa kaikkia perheitä ovat rajalliset. Tarvitaan yhteistyötä ja moniammatillisuutta, jotta perheitä voidaan auttaa parhaalla mahdollisella tavalla. Perheiden kannalta on hyvä, että Kempeleen kunnassa palveluja yhteen sovitetaan prosessikuvauksen avulla. Vanhempien on tärkeä tietää mistä mitäkin palveluja on saatavilla.

4 OPINNÄYTETYÖPROSESSI

4.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tuoda esiin vanhempien näkökulmaa ja tietoisuutta varhaiskasvatuksen perhetyöhön ja sen saavutettavuuteen Kempeleen kunnassa. Kaikki perheet eivät ole välttämättä tietoisia uudesta työmuodosta ja sen mahdollisuuksista auttaa heitä. On tärkeää, että vanhemmilla on tieto siitä, mistä he tarvittaessa voivat lähteä tukea hakemaan, mikäli oma tukiverkosto tai omat voimavarat eivät riitä. Kynnys avun hakemiseen ei saa olla liian korkea. Aikaisemmin ajateltiin, että vain alempiin sosiaaliluokkiin kuuluvat ihmiset tarvitsevat perhetyötä. Nykyisin perhetyön halutaan olevan kaikkien saatavilla leimaamatta ja häpeää aiheuttamatta. Perhetyön tukea tarvitseva perhe ei ole sen huonompi kuin ilman tukea pärjääväkään. (Uusimäki 2005, 39.) Ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen tukemisen merkitystä korostetaan kaikissa palveluissa nykyään. Tavoitteenamme on vanhempien vastausten avulla löytää näkökulmia siihen, miten apu ja tuki paremmin kohtaisivat perheet.

Opinnäytetyömme kohdentuu vanhempien näkökulmaan ja tietoisuuteen varhaiskasvatuksen perhetyöstä. Vaikka varhaiskasvatuksen perhetyöntekijällä ja myös varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on oma tärkeä roolinsa perhetyön palveluun ohjaamisessa, käsittelemme heidän näkemyksiään ja osuuttaan lähinnä vain siltä osin, mitä vanhempien kautta tulee esille.

Kyselylomakkeella haluamme saada vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Mitä tietoa vanhemmilla on varhaiskasvatuksen perhetyöstä?
2. Millaisissa tilanteissa vanhemmat toivoisivat saavansa tukea varhaiskasvatuksen perhetyöntekijältä?
3. Miten vanhemmat kokevat palveluun hakeutumisen

Laadimme lomakkeen kysymykset niin, että voisimme niiden kautta arvioida, miten varhaiskasvatuksen perhetyön saavutettavuus näyttäytyy vanhempien näkökulmasta.

4.2 Laadullinen ja määrällinen tutkimus opinnäytetyössämme

Opinnäytetyömme koostuu kvalitatiivisesta eli laadullisesta, sekä kvantitatiivisesta eli määrällisestä tutkimuksesta. Laadullisen tutkimuksen kohteena on ihminen sekä vuorovaikutussuhteet yksilön ja yhteisön välillä. Laadullisella tutkimuksella pyritään ymmärtämään tai selittämään ihmisten käyttäytymistä ja uskomuksia. Laadullinen tutkimus sopii myös toiminnan kehittämiseen. (Hennink, Hutter & Bailey, 2011,17; Heikkilä 1998, 16.) Laadullinen tutkimusote vastaa Heikkilän (1998, 16) mukaan kysymyksiin Miten? Miksi? Millainen? Laadullisessa tutkimuksessa voidaan keskittyä hyvin pieneen määrään tapauksia. Tällöin merkityksen saa laatu, ei määrä.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kohteen tutkiminen on kokonaisvaltaista (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2013, 161). Laadullinen tutkimus kuvailee, antaa sisällölle tulkintoja, tekee asiaa ymmärrettäväksi, löytää merkityksiä ja kehittää todellisuutta vastaavasta aineistosta uutta teoriaa (Pitkäranta 2014, 106). Laadullinen tutkimusote antaa tekijälleen vapautta ja mahdollisuuksia joustavaan tutkimuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Osin tutkimuksellista mielikuvitusta vaativista ratkaisuista on kerrottava myös lukijoille, jotta työtä olisi mahdollista myös arvioida. (Eskola & Suoranta 2005, 20.) Pitkärannan mukaan laadullinen tutkimus etenee kirjoittamalla ja refleктоimalla, sekä selvittämällä kokemuksia (Pitkäranta 2014, 16).

Opinnäytetyömme tutkimusote on pääosin laadullinen. Työmme pyrkii löytämään vanhempien näkökulmia, ajatuksia, käsityksiä ja uskomuksia varhaiskasvatuksen perhetyöstä. Tutkimuskysymyksemme tarkoituksena on selvittää millaista tietoa vanhemmilla on varhaiskasvatuksen perhetyöstä, millaisissa tilanteissa he toivoisivat tukea ja miten he kokevat palveluun hakeutumisen. Laadullisen tutkimuksen tapaan olemme kiinnostuneet enemmän vanhempien vastausten sisällöistä, merkityksistä ja tulkinnoista kuin eri vastausten lukumääristä. Yksittäiselläkin vastauksella on merkitystä, mikäli se on kysymystemme kannalta oleellista tietoa. Opinnäytetyömme tuo esiin myös määrällistä tietoa.

Kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa asioita kuvataan, selitetään, vertaillaan tai kartoitetaan. Usein tietoa esitetään numeerisessa muodossa. (Vilkka 2007, 14,19). Työstämme löytyy myös tämä ulottuvuus. Kyselylomakkeessamme oli kaksi strukturoitua kysymystä, joiden analyysitavoissa kvantitatiivisuus näkyi. Käytimme prosentteja, lukumääriä ja kuvioita. Heikkilän (2004, 16) mukaan kvantitatiivinen tutkimus voi jäädä pinnalliseksi, joten tulkitsimme numerotietoja sanallisesti. Määrällisesti saadut vastaukset tukivat laadullisen aineistomme analyysiä. Kvantitatiivista ja kvalitatiivista tutkimustapaa voi käyttää myös toisiaan täydentävinä suuntauksina sen sijaan, että niissä olisi tarkkarajaiset erot. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 109–113; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 136; Alasuutari 2011, 32.) Yhdistimme nämä kaksi lähestymistapaa, koska ne täydentävät toinen toisiaan ja saimme kattavamman näkökulman perustellessamme johtopäätöksiämme (Metsämuuronen 2006, 459).

4.3 Aineiston keruu

Keräsimme aineistoa kyselylomakkeella. Tutustuimme oppilaitoksemme Webropol- sovellukseen, jonka avulla teimme kyselylomakkeen. Webropol on tiedonkeruu- ja kysely sovellus. Kyselylomake yhdistetään ehkä useammin kvantitatiiviseen tutkimukseen, mutta sitä voidaan käyttää myös kvalitatiivisen tutkimuksen aineiston keruu tapana. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 74 - 75). Päädyimme käyttämään kyselylomaketta, koska sen avulla meidän oli mahdollista tavoittaa useampia vanhempia kuin esimerkiksi haastattelemalla. Kyselylomakkeeseen on ehkä helpompi vastata rehellisesti, eikä haastattelija ole vaikuttamassa tilanteeseen. Kyselylomakkeen heikkous on se, että vastaajat saattavat ymmärtää kysymykset väärin. Tämän vuoksi kyselylomakkeen laatimiseen kannattaa käyttää tarpeeksi aikaa. (Hirsjärvi ym. 2013,194.) On pohdittava tarkoin, onko kysymysten avulla mahdollista saada tietoa, joka vastaa opinnäytetyön kysymyksiin. Omassa työssämme halusimme yhtenä kysymyksenä selvittää, millaisena vanhemmat kokevat varhaiskasvatuksen perhetyön piiriin hakeutumisen. Kysymys kynnyksen korkeudesta ja siihen liittyvistä perusteluista antoi tietoa tähän kysymykseen. Samalla saimme tietoa myös perhetyön saavutettavuudesta.

Onnistuneen kyselyn saamiseksi teimme koekyselyn etukäteen (Vilkkä 2007, 78).

Avoimet kysymykset ovat etupäässä käytettyjä kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Ne ovat opinnäytetyössämme tarkoituksenmukaisia, koska emme tienneet tarkalleen vastausvaihtoehtoja etukäteen. (Heikkilä 1998, 48.) Vaikka avoimiin kysymyksiin jätetään ehkä helpommin vastaamatta, emme halunneet antaa vanhemmille valmiita vaihtoehtoja. Jos tutkitaan sitä, miten ihmiset jäsentävät ja kokevat eri asioita, aineiston on koostuttava ihmisten omasta tekstistä eikä valmiista vastausvaihtoehdoista. Avoimien kysymysten avulla saimme vanhempien omia mielipiteitä vastaukseksi. (Alasuutari 2011, 83; Hirsijärvi ym. 2013, 201.) Avoimien kysymysten lisäksi kyselylomakkeessa oli yksi selkeä kyllä tai ei vaihtoehtokysymys ja yksi kysymys, jossa vanhemmat saivat valita vastausvaihtoehdon asteikolla 1-5.

Lähetimme kyselylomakkeen neljän päiväkodin johtajille. Tiedossamme ei ollut mitään alueellisia tai päiväkotikohtaisia eroja, jotka mahdollisesti vaikuttaisivat opinnäytetyöemme tuloksiin. Valitsimme päiväkodit sattumanvaraisesti. Päiväkotien johtajat jakoivat kyselylomakkeen Muksu-netin kautta vanhemmille. Infokirjeessä esittelimme itsemme ja työemme tarkoituksen. Kerroimme vanhemmille miten valmiiseen työhön on mahdollista tutustua. Arvioimme, että vastauksista kertyisi tutkimuskysymystemme kannalta tarvittava määrä aineistoa. Vastaaminen kyselylomakkeeseemme tapahtui Webropol- ohjelman kautta ja vastaukset olivat vain meidän käytössämme. Kun kysely oli avoinna, seurasimme vastauksia koko ajan. Kyselymme linkin oli avannut 52 vanhempaa, joista 33 vastasi kyselyyn. Oletimme saavamme enemmän vastauksia, koska kysely oli osoitettu 260 vanhemmalle. Vastausten monipuolisuus kuitenkin kompensoi niiden vähäistä määrää.

Alkuperäinen ajatuksemme oli täydentää ja syventää kyselylomakkeella saatuja tietoja tarjoamalla vastaajille mahdollisuutta haastatteluun. Kukaan vanhemmista ei ilmoittautunut haastatteluun, joten luovuimme tästä suunnitelmasta. Olsimme lisänneet kyselylomakkeeseen tarkentavia kysymyksiä, mikäli olisimme tienneet, että haastattelut jäävät pois. Saamamme aineisto oli riittävä ilman

haastattelujakin. Kalelan (2000) mukaan aineisto on riittävä silloin, kun saadaan vastaus tutkimuskysymykseen (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen, 2011, 117). Aineiston hankinnassa puhutaan myös kylläntymisestä eli saturaatiosta. Aineiston keräämisen voi lopettaa kun vastauksia on kertynyt aiheen kannalta tarvittava määrä. (Eskola & Suonranta 2005, 62 - 63.)

4.4 Aineiston analysointi

Aloitimme aineiston käsittelyn käymällä vastaukset ensin huolellisesti läpi kaikkien kysymysten osalta. Webropol-sovellus helpotti meitä analysoimaan vanhempien vastauksia. Sen valmiit raportit oli helppo jakaa molemmille analysoitavaksi tasapuolisesti. Osa vastaajista oli jättänyt joitain kysymyksiä vastaamatta. Tämä selittyy osin sillä, että osa kysymyksistä oli kohdennettu enemmän joko kyllä tai ei ensimmäiseen kysymykseen vastanneille. Mukana oli myös vastauksia, joista saattoi arvella, että mielenkiinto vastaamiseen oli loppunut kesken kaiken. Vastaamatta jättäminen selittyy vanhempien vastauksien perusteella osin myös yksinkertaisesti tiedon puutteesta.

Päätimme ottaa mukaan kaikki vastaukset, sillä mielestämme kysymykset oli ymmärretty oikein. Jokainen vastaus oli arvokas vanhemman omana mielipiteenä ja kokemuksena. Vajavaisesti täytetyillä lomakkeilla ei tuloksen kannalta mielestämme ollut merkitystä. Emme pyrkineet määrälliseen tulkintaan kuin ensimmäisen kysymyksen kohdalla, jossa kysyttiin onko vastaajalla tietoa kunnassa toimivasta varhaiskasvatuksen perhetyöntekijästä vai ei. Siihen kaikki vastaajat olivat vastanneet. Muista vastauksista pystyimme kokoamaan niitä kokemuksia, oletuksia ja ajatuksia, joita vanhemmilla varhaiskasvatuksen perhetyöstä ja sen saavutettavuudesta on. Kyselylomakkeemme oli mielestämme analyysin kannalta toimiva.

Aineistoa analysoimme aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä. Sisällönanalyysi voidaan jakaa kahteen kategoriaan. Se voi olla induktiivista, jossa yksittäisestä tapauksesta edetään yleiseen teoriaan. Deduktiivisessa puolestaan päätelmät tehdään

yleisestä teoriasta lähtien yksittäiseen tapaukseen. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 95; Hennink ym. 2011, 43.) Meillä ei ollut valmista teoriaa, jonka kautta olisimme tarkastelleet aineistoa käsityksistä ja mielipiteistä. Yhdistelimme ja tulkitimme niitä aikaisemman tiedon ja teorian kautta yleisemmin. Lähdimme aineistolähtöisesti liikkeelle vanhempien tiedoista, Tällainen abduktiivinen päättely, jossa johtopäätökset syntyvät teorian ja käytännön vuoropuhelussa ja näkökulmien vuorottelussa tulee laadullisen työn analyysiprosessissa usein avuksi (Tuomi & Sarajärvi 2013, 100; Pitkäranta 2014, 33). Aineistoa tiivistetään analyysillä niin, ettei aineiston sisältämä tärkeä tieto katoa. Analysoinnissa pyritään luomaan hajanaisesta tiedosta selkeää ja tiivistä informaatiota. (Eskola & Suoranta 2005, 137.) Tulosten raportoinnissa pyrimme siihen, että vanhempien vastauksista esiin tulleet asiat löytäisivät yhtymäkohtia myös teorialietoon. Havainnollistimme tuloksia kuvioiden avulla. Avoimiin kysymyksiin osa vanhemmista oli vastannut useampia tekijöitä ja asioita. Tästä syystä mainintoja saattaa taulukoissa olla enemmän kuin mitä vastaajia on.

Aluksi pelkistimme, eli redusioimme vastauksia niin, että karsimme epäolennaiset asiat vastauksista pois. Avasimme vastausten raportit ja etsimme vastauksia tutkimuskysymyksiä hyväksi käyttäen. Kyselylomakkeen tiiviin rakenteen vuoksi vanhempien vastaukset olivat pysyneet hyvin kysytyissä asioissa. Kysymykset itsessään toimivat jo valmiina teemoina ja vastauksina myös tutkimuskysymyksiimme. Ryhmittelimme eli klusteroimme aineiston sen mukaan, millaisia vastauksia vanhemmat olivat kuhunkin kysymykseen antaneet. Käytimme myös kvantifiointia, eli laskimme vastauksista kuinka monta vanhempaa oli vastannut kysymykseen saman teeman mukaisesti. Se tuotti lisää tietoa ja toi esiin vanhempien näkökulmia ja kokemuksia ja mahdollisti tulosten esittelyä myös kuvioiden muodossa. Yhdistelimme käsitteitä, joita vastauksista nousi esiin ja näin saimme vastaukset tutkimuskysymyksiimme. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 108 - 113.)

Pyrimme ymmärtämään vanhempia heidän omasta näkökulmastaan kaikissa analyysin vaiheissa (Tuomi & Sarajärvi 2013, 113). Analysoidessamme kysymyksiä kysymys kysymykseltä, kävimme läpi yksittäisen vanhemman vastaukset myös kokonaisuutena. Näin löysimme yhteyksiä, merkityksiä ja syvempää

sisältöä tulkintaamme ja pystyimme ymmärtämään vanhempien näkökulmia paremmin. Haastava vaihe oli viedä analyysi loppuun niin, että tiivistetyt johtopäätökset aineistosta löytyisivät. Vähitellen aineisto alkoi hahmottua kokonaisuutena. Aineiston tulosten esittelyn ja raportoinnin jälkeen jatkoimme vielä päättelyä ja tulosten tarkastelua. Käytännössä se oli sitä, että luimme aineistoa uudelleen ja uudelleen etsien keskeisimpiä asioita ja niiden merkityksiä vanhemmille. Tässä vaiheessa palautimme vielä mieleemme alkuperäiset tutkimuskysymyksemme ja tarkastelimme aineistoa niiden kautta. Osallisuuden teoriasta oli helppo löytää yhtymäkohtia ja perusteluja näihin samoihin teemoihin.

4.5 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkijan kaikissa valinnoissa on aina läsnä eettisyys, joka on tutkimuksen läpäisevä periaate. Jotta tutkimuksemme on eettisesti kestävä, olemme tietoisia tutkimuksemme eri vaiheiden luotettavuudesta. Tutkimuksen eettisyyttä voi tarkastella useasta eri näkökulmista. Tiedon intressin etiikkaan kuuluu aiheen valinta, teoreettinen viitekehys, tutkimuksen rajausta sekä tutkimuskysymysten asettelu. Tiedon hankkimisen etiikka pitää sisällään tutkijoiden suhteen tutkimuskohteeseen, tutkimusjoukkoon sekä millaisia vaiheita aineiston hankintaan kuuluu. Tiedon tulkitsemisen vaiheessa etiikkaan sisältyvät valinnat, joita on käytetty aineiston analyysissä sekä sen toteuttamisessa. Tulkinnot tuloksista, niiden käsitteellistäminen sekä esittämisen muotoilu sisältyvät myös tiedon tulkitsemisen etiikan vaiheisiin. Näiden kolmen vaiheen avulla voidaan paikallistaa kriittiset kohdat eettisissä valinnoissa sekä korostaa niiden moninaisuutta. (Pohjola 2007, 11 - 12.)

Olemme kertoneet opinnäytetyössämme tekemistämme valinnoista ja ratkaisuista pyrkien perustelemaan niitä. Aiheemme valintaan ei liity eettistä ongelmaa. Aihe on ajankohtainen ja siihen liittyy myös kehittämisen mahdollisuus. Teoreettisen viitekehysten ja tutkimuskysymysten valinnassa ja rajauksessa pidimme mielessämme vanhempien tukemisen näkökulman. Keskityimme etsimään toiminnan kehittämiseen liittyviä tekijöitä eikä puutteita. Vältimme omia

ennakko-olettamuksia ja määritimme tutkimuskysymyksemme niin, että analysointi olisi mielekästä. Tutkimusjoukkomme koostui varhaiskasvatuksen piirissä olevien lasten vanhemmista ilman rajoituksia ja taustaolettamuksia. Hankimme ensin tutkimusluvan ja säilytimme henkilöiden anonymiteetin kyselyissä. Näin vahvistimme opinnäytetyömme luotettavuutta. Saatekirjeessä kerroimme vanhemmille sekä päiväkodin johtajille mitä olemme tekemässä ja mitä varten. (Hirsjärvi ym. 2013, 25) mukaan ihmisen itsemääräämisoikeutta on kunnioitettava. Tiedonhankintamme on eettistä ja ihmisiä kunnioittavaa, koska ihmisillä oli mahdollisuus itse päättää osallistuvatko he tutkimukseen vai ei (Kuula, 2006, 108).

Epärehellisyyttä tulee välttää tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Luvatonta plagiointia, eli toisen tekstin omana esittämistä vältämme merkitsemällä lähdeviitteet asianmukaisesti sekä reflektimme lukemiamme tekstejä. Vilpin voimme välttää todenmukaisella tutkimustulosten esittämisellä. Raportoimme tuloksista huolellisesti ja ne eivät ole harhaan johtavia. Tuomme aidosti myös puutteet esiin, joita tutkimuksessa voi nousta. Näin voimme lisätä tutkimuksemme luotettavuutta. (Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara 2013, 25 - 27) Luotettavuutta työsämme lisää se, että kyselylomakkeen toteuttamiseen oli riittävästi aikaa ja aloitimme aineiston analysoinnin heti aineiston keräämisen jälkeen.

Opinnäytetyömme pätevyyttä eli validiteettia kuvaa se, että saimme selville sen, mitä meillä oli tarkoituskin selvittää. Kyselylomakkeemme kysymykset kattoivat tutkimusongelman. Luotettavuutta eli reliabiliteettia korostaa se, että tulkitsimme vastaukset oikein. (Heikkilä 2004, 29 - 30.)

Opinnäytetyömme lähdemateriaalia kokosimme monipuolisesti teoksista ja internet-lähteistä. Työmme luotettavuutta lisää se, että teimme opinnäytetyömme yhdessä. Yhdessä pohtiminen auttoi eteenkin työn rakenteessa, rajaamisessa ja raportoinnissa. Teimme aluksi selkeää työnjakoa, mutta lopullinen teksti ja rakenne muotoutuivat yhdessä yhdistellen ja pohtien. Suorat lainaukset vanhempien vastauksista yhdistettyä teoriaan ja tulkintaan lisäävät työn luotettavuutta ja avoimuutta.

5 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

5.1 Vanhempien tietoisuus varhaiskasvatuksen perhetyöstä

Opinnäytetyömme tavoitteena oli selvittää millaista tietoa vanhemmilla on kunnassa toimivasta varhaiskasvatuksen perhetyöstä ja millaisissa tilanteissa he toivoisivat saavansa perhetyöntekijältä apua. Meitä kiinnosti myös, miten vanhemmat kokevat palvelun piiriin hakeutumisen. Mikäli vanhemmilla ei ole tietoa tarjolla olevasta avusta ja tuesta, ei heillä myöskään ole mahdollisuutta omaehtoisesti hakeutua palvelun piiriin. Tieto lisää vanhempien osallisuutta ja voimaantumista, ja ohjaa heitä oikeanlaisten palvelujen pariin oikea-aikaisesti (Perrälä, Salonen, Halme & Nykänen 2011, 81).

Kysymyslomakkeen ensimmäisessä kysymyksessä kartoitimme selkeillä kyllä tai ei vastauksilla, onko vanhemmilla tietoa kunnassa toimivasta varhaiskasvatuksen perhetyöstä.

Kuvio 1. Vanhempien tietoisuus varhaiskasvatuksen perhetyöstä

Kaikkiaan 33 vastaajasta 20 vastasi olevansa tietoinen kunnassa toimivasta perhetyöntekijästä ja 13 vastasi, että heillä ei tietoa ole. Tietämättömien vastaajien määrä oli yllättävän suuri, sillä päiväkodeissa on asiasta pyritty tiedottamaan ja myös kunnan internet-sivuilta löytyy asiasta tietoa. Uusi toimintamuoto ei siis näytä olevan vielä kovinkaan hyvin perheiden tiedossa.

Pyysimme vanhempia seuraavaksi vastaamaan mitä tietoa heillä on varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän työstä? Koska kyseessä on vielä uusi työmuoto kunnassa, on tärkeä tietää, onko vanhemmilla oikeaa tietoa niistä mahdollisuuksista, joita varhaiskasvatuksen perhetyö heille voi tarjota. Perhetyö toteutuu parhaimmillaan silloin, kun tarve lähtee perheestä itsestään ja ulkopuolinen apu on saatavilla. Jos perheet saavat avun oikea aikaisesti peruspalveluissa, ei mahdollisesti tarvitakaan kalliimpia erityispalveluja. (Uusimäki 2005, 59.)

Perhetyöntekijän työstä kysyimme avoimella kysymyksellä, koska halusimme saada esiin vanhempien omakohtaisia tietoja, eikä valmiista vaihtoehtoista valittuja. Vanhempien vastauksien pituudet ja määrät vaihtelivat. Tähän kysymykseen saatiin vastauksia pääosin niiltä vastaajilta, jotka vastasivat ensimmäiseen kysymykseen kyllä. Osa heistä oli vastannut hyvin lyhytsanaisesti ja osa oliertonut perhetyöntekijän työstä laajemmin. Kaikki vastaukset olivat sellaisia, jotka kuuluivat perhetyöntekijän työnkuvaan. Vääriä vastauksia tai kysymyksen väärin ymmärtämistä ei ollut.

Kävimme vastaukset yksitellen läpi ja niissä mainitut perhetyöntekijän työhön liittyvät tiedot jaettiin teemoittain eri ryhmiin. Vanhemmilla oli selkeästi eniten tietoa siitä, että perhetyöntekijältä saa apua ja tukea perheen ja arjen asioihin sekä vanhemmuuteen ja lasten kasvatukseen liittyviin kysymyksiin. Eräs vastaaja mainitsi, että työn pitäisi olla ennaltaehkäisevää. Myös päiväkodeissa ja kerhoissa tehtävä työ tunnettiin suhteellisen hyvin. Lisäksi tiedettiin, että apua saa vaikeisiin elämäntilanteisiin, kriiseihin, ongelmiin ja parisuhteen haasteisiin. Perhetyön työmenetelmistä vanhemmat mainitsivat keskustelut, kotikäynnit, tuetut perheryhmät, ja myös tavalliset perhekerhot. Myös läsnäolo ja verkostotyö mainittiin. Yhdessä vastauksessa tuli esille, että perhetyöntekijä ohjaa tarvittaessa tuen piiriin eteenpäin, eli myös palveluohjauksellinen työote tuli esiin.

Seuraavaan kuvioon on koottu lukumäärittäin ne perhetyöntekijän työhön kuuluvat tehtävät, jotka vanhempien vastauksissa tulivat ilmi. Sinisellä näkyvät vastaajat, jotka olivat tietoisia varhaiskasvatuksen perhetyöstä ja punaisella vastaajat joilla tietoa ei ollut.

Kuvio 2. Mitä tietoa vanhemmilla on varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän työstä?

Osa niistä vanhemmista, joilla ei tietoa perhetyöstä ollut, oli vastannut, ettei heillä ole tietoa myöskään perhetyöntekijän työstä (6 vastaajaa). Osa vanhemmista taas oli jättänyt tähän kysymykseen vastaamatta (7 vastaajaa) oletettavasti juuri siksi, ettei heillä ollut tietoa perhetyöntekijän työn sisällöstä. Huomioitavaa on, että kaksi vanhempaa arveli vastauksissaan, mitä työ voisi olla. Toinen vanhempi ajatteli, että

”Kyseessä ei siis ole päiväkotitai muu päivähoito.”

Toinen taas oletti vastauksessaan, että

”Kysymyksessä lienee neuvolan kautta saatava apu, mikäli perheellä on jostain syystä vaikeuksia jaksamisen kanssa.”

Opinnäytetyömme kannalta on tärkeä ottaa mukaan ja huomioida myös vanhempien luulot ja oletukset. Jollei meillä ole faktatietoa, toimimme usein omien käsitystemme ja mahdollisesti myös virheellisen tiedon perusteella. Tässä kysymyksessä vanhempien oletukset varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän työstä linkittyivät aivan oikein päivähoidon ja tilanteisiin, joissa perhe tarvitsee tukea. Myöhemmin tulee esiin, että vanhemmat voivat mieltää perhetyön voimakkaasti sosiaali- ja lastensuojelupuolen työksi. Varhaiskasvatuksen perhetyön tavoitteena on sekä lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen, että myös perheen kokonaisuuden ymmärtäminen ja huomioiminen (Uusimäki 2005, 4). Vanhempien erilaisten näkemysten tunteminen ja ymmärtäminen ovat perustana sille, että voidaan parantaa vanhempien osallisuutta ja kasvatuskumppanuutta (Tiilikka 2005, 185 - 186).

Kempeleen kunta tiedottaa perhetyöstä vanhemmille seuraavasti:

”Varhaiskasvatuksen perhetyö tarjoaa perheille tukea arjen sujumiseen, vanhemmuuden, lasten kasvatuksen ja parisuhteen haasteisiin. Työmuotoina ovat esimerkiksi keskustelut, kotikäynnit, palveluohjaus, verkostoyhteistyö ja vertaisryhmät (avoin päiväkotikiertäminen Sarkkirannassa ja Linnakankaalla). Myös henkilöstön konsultointi kuuluu työhön. Varhaiskasvatuksen perhetyö pohjautuu avoimuudelle, rehellisyydelle ja luottamuksellisuudelle ja työtä ohjaa kunnioitus perhettä kohtaan. Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijä on osa päivähoidon henkilökuntaa ja kiertää lapsiryhmissä kunnan päiväkodeissa”. (Kempeleen kunta, varhaiskasvatuksen perhetyö.)

Vanhempien vastauksista tuli monipuolisesti esiin lähes kaikki varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän työtehtäviin kuuluvat osa-alueet. Emme nähneet tarpeelliseksi kartoittaa vastaajien taustatietoja, koska se ei mielestämme ollut oleellista opinnäytetyömme kannalta. Vastauksista tuli selvästi esiin, miten suurta vaihtelua vanhempien tietomäärän ja käsitysten välillä on. Toisilla oli selvää ammatillista ja laaja-alaista tietoa.

”Perhetyöntekijä tekee yhteistyötä varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa, tuetaan perheitä erilaisissa perhetilanteissa, esimerkiksi ero, sairaus perheessä, lapsen kasvuun, kehitykseen liittyvissä asioissa, arjen toimivuuteen apua, vanhemmuuden ja parisuhteen haasteisiin apua. Työ on ennaltaehkäisevää! Työmuotoina on esimerkiksi kotikäyntejä, keskusteluja, verkostoyhteistyö. Perhetyö on maksutonta.”

Osa nimesi vain jonkun yksittäisen tehtävän, osalla tietoa ei ollut ollenkaan ja osa vastauksista oli arvailuja. Kyllä - vastaajista viidellä ei ollut tarkempaa tietoa perhetyöntekijän työn sisällöstä, vaikka he tiesivätkin, että tällainen työmuoto on olemassa. Jos kahden ensimmäisen kysymyksen tiedot yhdistetään, päädytään tulokseen, että 45 % vanhemmista on tietoa varhaiskasvatuksen perhetyön olemassaolosta ja sisällöstä. Hieman yli puolella vanhemmista ei ole tietoa joko olleenkaan, tai tiedot ovat hyvin vähäisiä.

”Ehkä joskus olen nähnyt tai kuullut nimikkeen jossain”

Perhetyötä tehdään hyvin eri tavoin ja erilaisista viitekehyksistä käsin eri kunnissa. On neuvolan perhetyötä, lastensuojelun perhetyötä, perhepalvelua, perheohjausta, perhekerhoja, perhekuntoutusta, perhetukityötä, perheneuvontaa, perhehoitoa, perheterapiaa ja perhekeskuksia. Varhaiskasvatuksen perhetyöllekään ei ole selkeitä ohjeita, vaan eri kunnat rakentavat itsenäisesti omia paikallisia toimintamallejaan ja käytäntöjään. Perhetyön tarve on olemassa, mutta lainsäädännöllisesti perhetyötä ei ole selkeästi määritelty. Lastensuojelulaista, Sosiaalihuoltolaista ja Päivähoitolaista löytyy perhetyöhön liittyviä elementtejä, kuten huoltajien tukeminen kasvatustehtävässä, perheen toimintakyvyn edistäminen tai kotikasvatuksen tukeminen ja vanhemmuuden tukeminen. (Uusimäki 2005, 6.) On ymmärrettävää, että perhetyön moninaisten käytäntöjen keskellä myös vanhemmat ovat tietämättömiä perhetyön sisällöstä.

5.2 Tiedonsaanti varhaiskasvatuksen perhetyöstä

Tiedustelimme vanhemmilta myös sitä, mitä kautta he olivat tiedon varhaiskasvatuksen perhetyöntekijästä tai hänen työstään saaneet ja mitä kautta he toivoisivat tietoa saavansa. Myös tässä kysymyksessä käytimme avoimia kysymyksiä, etteivät valmiit vaihtoehdot vaikuttaisi vanhempien vastauksiin. Yksi vanhempi, jolla ei ollut tietoa varhaiskasvatuksen perhetyöntekijästä vastasi että sai tiedon tämän kyselyn kautta. Tavoitteemme lisätä tietoisuutta kunnassa toimivasta varhaiskasvatuksen perhetyöstä toteutui siis ainakin tämän vanhemman kohdalla. Toivottavasti hän kiinnostui hankkimaan aiheesta lisää tietoa ja toivottavasti myös kyselyyn vastaamatta jättäneetkin kiinnostuvat hankkimaan tietoa perhetyöstä. Leena Viinamäen tutkimuskurssilla tuli esiin, että kyselylomakkeella on jo itsessään informatiivista arvoa, kun se laittaa ihmiset lomakkeeseen tutustumisen kautta miettimään aihetta (Viinamäki 2015).

Kuvio 3. Mitä kautta vanhemmat ovat saaneet tietoa?

Vanhemmat olivat saaneet selkeästi eniten tietoa varhaiskasvatuksen perhetyöstä ja perhetyöntekijästä päivähoidon kautta. Tämä tulos ei yllättänyt, sillä kyselyn kohdejoukko koostui varhaiskasvatuksen piirissä olevista vanhemmista,

joille tutuin ja läheisin vastaus lienee juuri päiväkotit. Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijästä ja hänen työstään on päiväkodeissa pyritty tiedottamaan ainakin vanhempainilloissa, henkilökohtaisesti, netin kautta ja tiedotteilla. Tästä huolimatta peräti 55 % vanhemmista ei osannut kertoa varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän työstä juuri mitään. Pidemmälle meneviä yleistystyksiä koko kunnan suhteen ei 33 vanhemman otoksesta voi vielä tehdä. Kyselyyn vastaajien joukossa tulokseen voi kuitenkin luottaa, sillä ei ole mitään syytä epäillä, etteivätkö vanhempien vastaukset olisi totuudenmukaisia. Tulos saa miettimään, onko eri päiväkotien välillä eroja tiedottamisessa vai onko kysymys ihmisten yksilöllisistä eroista, elämäntilanteesta ja motivaatiosta ottaa tietoa vastaan. Eräs vanhempi kertoi:

”Näin ilmoituksen esikarin ilmoitustaululla ja tutustuin tarkemmin kunnan sivuilla asiaan.”

Toinen vanhempi kirjoitti tiedoistaan seuraavasti:

”Lähinnä vain tiedän, että tällainen on olemassa, mikäli asia kiinnostaisi enemmän, niin tutustuisin kunnan nettisivuilla siihen tarkemmin.”

Vanhempien kommentit kertovat siitä, että tietoa otetaan vastaan ja hankitaan aktiivisemmin silloin, kun asia on itselle kiinnostava tai ajankohtainen. Ratkaisevaa on myös se kuinka aktiivisesti vanhemmat itse osallistuvat vanhempainiltoihin ja seuraavat päiväkodin ilmoitustaulua tai muuta tiedottamista. Kunnan nettisivut mainittiin vastauksissa viisi kertaa ja neuvola kolme kertaa. Kaksi vastaajaa kertoi, että hänellä on tietoa perhetyöstä oman työn kautta, samoin yksi vastaaja vastasi, että hän on saanut tietoa suoraan perhetyöntekijältä. Tietoa perhetyöstä oli saatu myös lehtiartikkelin kautta. Eräs vanhempi kertoi, ettei osaa vastata mistä tietoa haluaisi tai hakisi, koska hänellä ei ole tietoa perhetyön sisällöstä. Tärkeää siis on, että ainakin jonkinlainen perustieto tavoittaisi kaikki. Tietämättömyys aiheuttaa hämmennystä, vaikeuttaa oma-aloitteisuutta ja asioi-

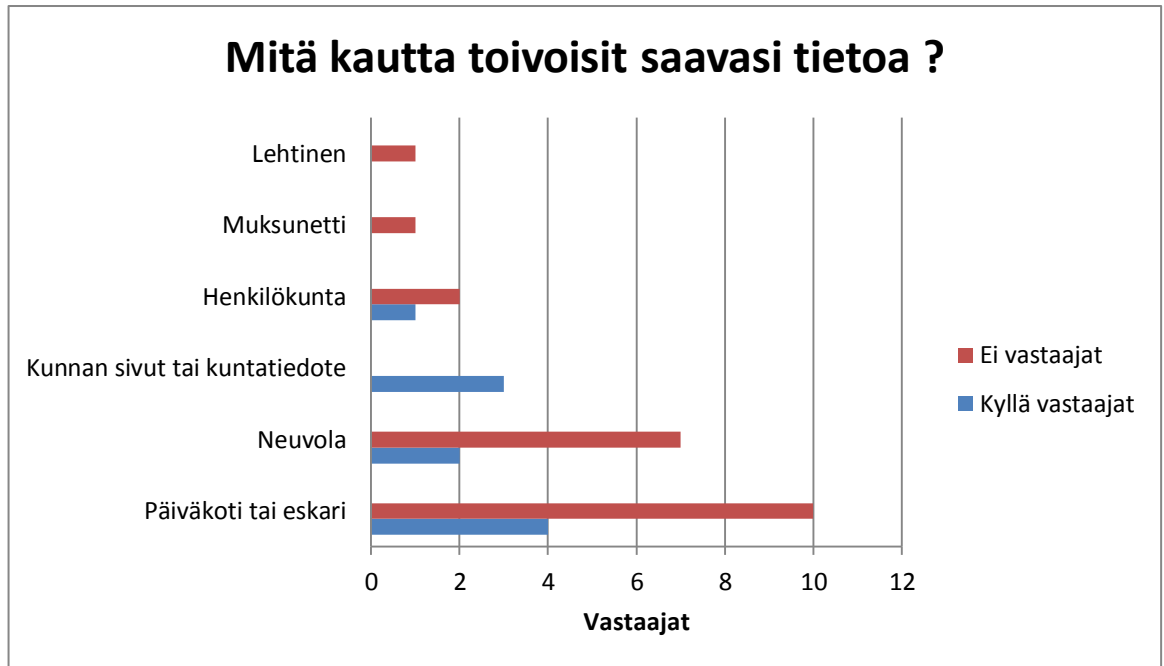
hin kantaa ottamista. Perhetyön tarpeen ja tarjonnan kohtaamattomuus on haaste perhetyössä (Uusimäki 2005, 103). Opinnäytetyömme yhtenä tavoitteena on löytää vanhempien näkökulman kautta vastauksia tähän haasteeseen. Nykyvanhemmat toivovat kokemusten ja tunteiden jakamista. Tiedon saamisen ohella yhä tärkeämpää on, että vanhemmat kokevat tulleen kohdatuksi siitä todellisuudesta käsin, jossa he elävät (Uusimäki 2005, 85.)

Kysymykseen mitä kautta toivoisit saavasi tietoa, oli kyllä vastaajista vastannut 40 % (8/20) ja ei-vastaajista 77 % (10/13). Kysymys oli kohdistettu juuri heille, joilla ei tietoa vielä ollut. Kolme vanhempaa, jotka eivät olleet vastanneet ajattelivat ehkä samoin kuin tämän kommentin kirjoittaja:

*”Tähän on vähän vaikea vastata, kun en tiedä mitä tämä perhetyö pitää sisäl-
lään.”*

Kuvioon 4 on koottu ne väylät, joiden kautta vanhemmat haluaisivat tietoa saada. Selkeästi eniten vanhemmat toivat esille päiväkodin ja neuvolan.

”Hyvä väylä tuo päiväkot. Ehkä neuvola on toinen, jota kautta saada tietoa.”

Kuvio 4. Mitä kautta vanhemmat toivovat saavansa tietoa

Neuvolalla ja päivähoidolla on keskeinen rooli suomalaisen pikkulapsiperheen arjen tukemisessa. Peruspalvelut ovat siten avainasemassa perheiden ongelmien ennaltaehkäisyssä ja varhaisessa tukemisessa. (Kekkonen 2004, 3). Vanhempien omat vastaukset vahvistavat tämän tiedon selkeästi. Vanhemmat sekä ovat saaneet, että toivovat myös saavansa tietoa nimenomaan neuvolasta ja päivähoidosta/esikoulusta. Vanhemmat mainitsivat neuvolan ja päiväkodin useammin silloin kun kysyttiin heidän toiveitaan tiedon saannin suhteen kuin silloin kun kysyttiin mistä he ovat tietoa saaneet. Vaikuttaa siltä, että vanhemmat toivoisivat päiväkodilta ja neuvolalta vielä aktiivisempaa roolia palveluista ja eri mahdollisuuksista tiedottamisen suhteen? Tämä tarkoittaisi palveluohjauksellisen työtteen vahvistamista varhaiskasvatuksessa. Päivähoidon työntekijät toivovat keinoja tilanteeseen puuttumiseen silloinkin, kun perhe ei itse koe siihen tarvetta (Uusimäki 2005, 65).

Kuvio 5. Vertailu mitä kautta vanhemmat ovat saaneet tietoa ja mitä kautta he toivoisivat tietoa.

Jos vanhempien vastauksia lähestyy sitä kautta haluaako vanhemmat mieluiten etsiä tietoa itseksensä vai haluavatko he tietoa kanssakäymisessä ja vuorovaikutuksessa muiden kanssa, niin selkeästi enemmän vastauksista löytyy toive saada tieto toiselta ihmiseltä. Neuvolasta ja päiväkodista saatuun tietoon liittyy useimmiten jonkinlainen yhteys myös työntekijään. Muutama vastaaja oli maininnut henkilökunnan ihan erikseenkin, mutta myös päiväkodin tai neuvolan kautta tietoa haluavien vastauksista henkilökunnan rooli tuli esille esimerkiksi seuraavasti:

”Voitaisiin vaikka vinkata asiasta, että tämmöistä on.”

Vanhemmissa on myös niitä, jotka haluavat mieluummin tietoa internetin, tiedotteen tai esitteen kautta, kuten tämä kommentti kertoo:

”Päiväkodista voitaisiin jakaa lehtinen, jossa asiasta mainittaisiin.”

Kannattaa huomata myös se, että kaikille vanhemmille ei tiedon hankkiminen tässä elämäntilanteessa ole ajankohtaista:

”Luulen saavani tietoa esikarin kautta, jos siihen on tarvetta, mutta itsellämme ei ole ollut siihen tarvetta, joten en ole tutustunut aiheeseen.”

Vanhempien vastaukset tuovat esiin perheiden moninaisuuden ja erilaiset elämäntilanteet. Varhaiskasvatuksen perhetyön haasteena onkin tunnistaa nämä erilaiset perheet ja heidän lähtökohtansa. Perhetyön tehtävänä on helpottaa avun tarpeen myöntämistä ja pyytämistä osoittamalla, että ongelmat ja epävakaisuus kuuluvat elämään. Vanhemmat ei välttämättä lievissä kodin- tai lastenhoitoon tai vanhemmuuteen liittyvissä huolissa huomaa sitä, että he tarvitsisivat apua tai tukea. Perheen oma motivaatio ja työntekijän kyky motivoida on tärkeää. Joskus perheelle on selvennettävä heidän tilannettaan, jos perhe ei itse sitä tiedosta. Suhde ei kuitenkaan tällöinkään saisi olla alisteinen, vaan työntekijä palvelee perhettä omalla osaamisellaan. (Uusimäki 2005, 54, 60, 96.)

Perheiden varhainen tukeminen vaatii työntekijöiltä herkkyyttä ja uskallusta huolen puheeksi otossa. Varhainen puuttuminen ennustaa lapsen kannalta parempia ja kestävämpiä tuloksia, mutta apu myöhemminkin on parempi kuin jäädä selviytymään vanhemmuudesta stressitilanteen alla ilman tukea. (Moran, Gate & van der Merwe 2004, 122.)

5.3 Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän tukea toivotaan

Viides kysymys nostaa esiin vanhempien toiveita siitä, missä tilanteissa he voisivat saavansa tukea varhaiskasvatuksen perhetyöntekijältä. Tähän kysymykseen vastasi 33 vastaajasta 29. Vastaajista 31 % (9/29) olivat niitä vanhempia, joilla ei ollut tietoa ensimmäisen kysymyksen mukaan varhaiskasvatuksen perhetyöstä. Heidän kauttaan nousi esiin tässä kysymyksessä se, että he eivät osaa sanoa, koska tietoa ei ole. Varhaiskasvatuksen perhetyöstä tietoisia

vastaajia tässä kysymyksessä oli 69 % (20/29) vanhempaa. Tukiverkoston puuttuminen nousi esiin kolmen vanhemman vastauksissa. Kasvatuksellisissa ongelmissa sekä perhettä kohdanneessa kriisi tilanteessa tuki oli myös toivottavaa. Vanhempien omien voimavarojen puuttuminen nousi esiin 21 % (6/29) vastaajalla. Jos tilanne perheessä on haastava, voi käydä niin että perheen voimavarat unohtuu ja keskitytään ongelmien ympärille. Työntekijällä on tärkeä rooli nostaa esiin toimivat asiat. On helpompaa vahvistaa toimivia asioita, kuin poistaa toimimattomia. (Vilén, Seppänen, Tapio & Toivanen 2010, 237.) Vastauksista nousi esiin myös ennaltaehkäisevän työn merkitys ja tukea toivottiin ajoissa, ennen isoja kriisejä. Perhetyöntekijän toimenkuva on moniulotteista ja ennaltaehkäisevään työhön kuuluu voimavarojen tukeminen. Sosiaalihuoltolaissa sanotaan, että lasten kasvuun ja kehitykseen, perhe-elämään, ihmissuhteisiin ja sosiaalisiin taitoihin liittyvää arviointia, ohjausta, asiantuntijaneuvontaa ja muuta tukea on oltava kunnassa tarjolla (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 3:26 §).

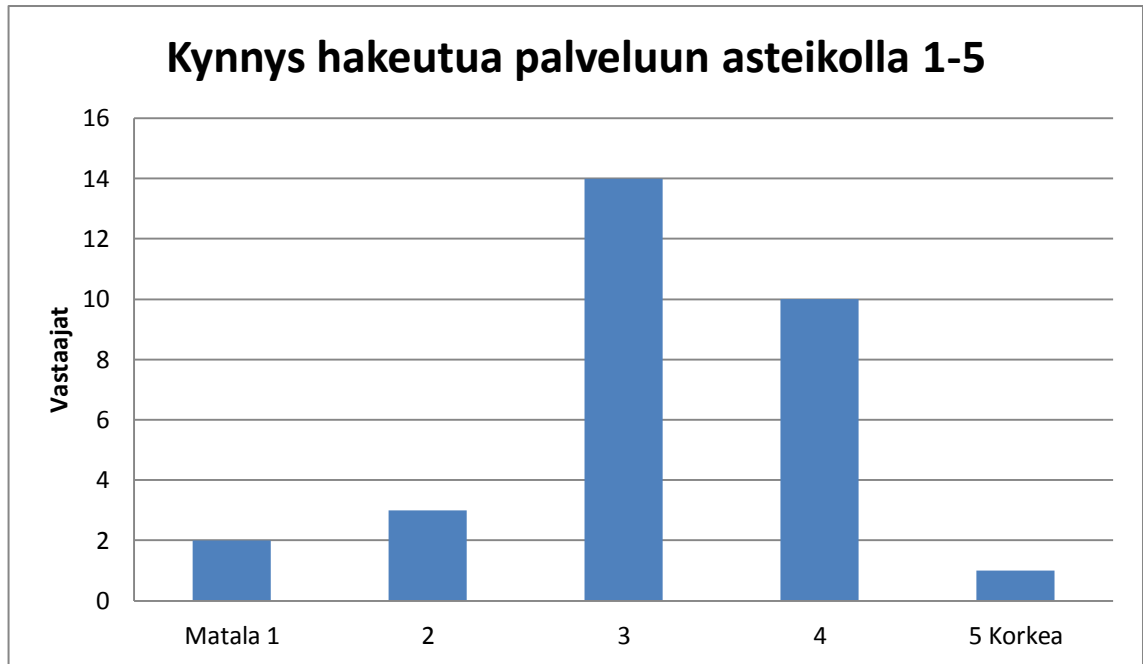

Kuvio 6. Missä tilanteissa toivoisit saavasi tukea Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijältä?

5.4 Kynnys hakeutua palveluun

Kysymys 6 vastaa siihen, miten vanhemmat kokevat palveluun hakeutumisen. Kyselyssämme oli taulukko numeroituna 1-5. Matalaa kynnystä kuvasi numero 1 ja korkeaa kynnystä numero 5. Tähän kysymykseen vastasi 30 vanhempaa. Kyselylomakkeesta nousi esiin vanhempien puolelta vahvasti tuen tarve arjen sujumiseen sekä tuki silloin, kun omat voimavarat eivät riitä. Pyysimme perusteluja valinnoille seitsemännessä kysymyksessä avoimella vastauksella. Näin saimme mahdollisimman selkeän kuvan siitä, millaisena kynnys vanhemmille näyttäytyy. Perusteluihin vastasi yhteensä 20 vanhempaa.

Varhaiskasvatuksen perhetyö on matalan kynnyksen palvelua. Vastauksista nousi esiin, että kynnys hakeutua palveluihin on kuitenkin mediaania korkeampi. Vastauksien keskiarvoksi tuli 3,17. Perusteluissa toivottiin päiväkodin, esikoulun tai neuvolan aktiivisuutta varhaiseen puuttumiseen. Sama asia mainittiin myös kolmannessa kysymyksessä tiedonsaanti väylän muodossa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on velvollisuus ottaa huoli puheeksi. Vilénin ym. (2010, 41) mukaan työntekijän vuorovaikutustaidoilla on ratkaiseva merkitys huolen esiin nostamisessa. Kunnioittavaa varhaista puuttumista korostaa myös huolen puheeksi ottaminen (Arnkil & Eriksson 2007, 7, 12, 29). Samalla tarjotaan tukea vanhemmille. Tavoite on aina aikaansaada yhteistyö työntekijän ja vanhempien välille sekä asioiden myönteisen suunnan kehittyminen.

Kuvio 7. Millainen on mielestäsi kynnys hakeutua varhaiskasvatuksen perhetyön palveluihin?

Vastaajista 6,7 % (2/30) koki kynnyksen olevan erittäin matala. 10 % (3/30) koki sen olevan melko matala. Valintoja oli perusteltu seuraavasti:

”Tunnen perhetyöntekijän entuudestaan”

(Kynnys 1)

”Avoimiin päiväkoteihin tai perhekahvilaan on hyvin helppo hakeutua. Niistä löytyy tietoa netistä ja niissä on mahdollista tavata vertaisiaan. Jos on tarvetta vaikkapa kotikäynneille tai keskusteluille parisuhteen tai perhe-elämän pulmissa, voi kynnys olla suurempi jo siitä syystä, ettei välttämättä tiedä, mistä tukea saa ja toisaalta siksi, että pärjääminen omillaan on niin pinnalla ja yliarvostettua. Apua ei välttämättä uskalleta hakea kun pelätään mitä muut ajattelevat. Jos taas on tarvetta suuremmille tukitoimille, näkisin tilanteessa kynnyksen olevan kohtuullisen matala, sillä siinä vaiheessa palvelujen piiriin on todennäköisesti jo ohjattu esimerkiksi neuvolan tai päiväkodin toimesta”.

(Kynnys 2)

Melkein puolet vastaajista 46,7 % (14/30) määritteli kynnyksen olevan mediaani.

"Ihmiset valitettavasti sekoittavat perhetyön lastensuojeluun, koska pelätään vanhemmuuden arvostelemista tai jopa lapsen huostaanottoa".

(Kynnys 3)

"Aina on vaikea hakea apua, se myönnettäköön, jopa omilta vanhemmilta. Se kai kuuluu suomalaiseen perusluonteeseen. Mutta apua on aina tullut tarvittaessa omilta sukulaisilta ja appivanhemmilta."

(Kynnys 3)

"Suomalainen korkea mielikuva siitä, että täytyy itse selvitä ja ei ainakaan ulkopuolisia eikä virallisia tahoja helposti pyydetä apuun"

(Kynnys 3)

"Yleensä haluaa kokeilla omat keinot ennen kuin ottaa yhteyttä ulkopuoliseen tahoon. Siinä vaiheessa, kun omat keinot on kokeiltu, on haettava apua muualta. Myös päiväkotien/esikoulun/neuvolan voisi ottaa aktiivisesti asian esille, jos lapsella heidän mielestään olisi tarpeen saada apua jaksamiseen."

(Kynnys 3)

Kuitenkin jopa 33,3 % (10/30) koki, että kynnys olisi mediaania korkeampi. Vanhemmat, jotka kokivat kynnyksen keskimääräistä korkeammaksi, perustelivat vastauksiaan seuraavasti:

"Sijoittamisen pelko"

(Kynnys 4)

"Harvoin tulee pyydettyä apua muilta, etenkin ulkopuolisilta. Kynnystä pitäisi saada jotenkin madallettua. Lähes uutena Kempeleläisenä on hieman vaikea saada kontakteja jos ei itse ole aktiivinen, koska mielestäni esim. lasten toiminnoista ei tiedoteta riittävästi. Kunnan sivuille voisi laittaa infoa tapahtumista paremmin"

(Kynnys 4)

On ilahduttava huomata, että vain 3,3 % (1/30) vastaajista kokivat palvelujen piiriin hakeutumisen kynnyksen olevan todella korkea. Vanhempi perusteli vastaustaan seuraavasti:

”Lasten ollessa vauvoja, alle 3 -vuotiaita olisin todella tarvinnut apua arjen pyörittämiseen (perheessä ollut 2 koliikkivauvaa). Silloin en vaan todellakaan olisi halunnut ketään vierasta ihmistä pyörimään ja näkemään sekasortoa.”

(Kynnys 5)

Vastauksien perusteluissa nousi vahvasti esiin se, että tukea ei välttämättä pyydetä ennen kuin on aivan pakko. Vaikuttaa siltä, että kynnys on suhteellisen korkea juuri sen vuoksi, että ulkopuolisen avun hakeminen ei ole suomalaisessa kulttuurissa tavanomaista. Oman lähiverkoston merkitys perheen tukemisessa koettiin tarpeelliseksi ennen viranomaisten apua. Häggman-Laitilan (2006, 7, 9) mukaan perhe ja läheiset ihmissuhteet ovat tärkeä voimavara lapsen hyvinvoinnissa. Vanhemmat voivat olla motivoituneempia hakemaan tukea jos matalan kynnyksen palveluita on tarjolla. Kempeleen kunnassa on nyt mahdollisuus panna matalan kynnyksen palveluihin, ja näin edistää lapsiperheiden hyvinvointia. Perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten myönteinen suhtautuminen voi osaltaan motivoida vanhempia yhteistyöhön ja madaltaa kynnystä ottaa arkojakin asioita esille. Vanhemmat arvostavat varhaiskasvatushenkilöstön aitoa välittämistä ja asennetta perhettä kohtaan. Kaikko & Friis (2009) toteavat, että asiakassuhteessa tasavertaisuudella on merkitystä. Perheitä vastuutetaan heidän omassa arjessaan. Tuolloin perheen voimavarat vapautuvat liikkeelle ja muutos on mahdollista ilmapiirin ollessa salliva. (Bardy 2009, 77.)

Varhaiskasvatuksen perhetyön keskiössä ovat lapset. Työllä tuetaan yhteistä kasvatustehtävää niin kotona kuin päivähoidossakin. Jotta kynnys hakeutua palvelujen piiriin olisi matala, on tiedon lisääminen henkilökunnalle sekä vanhemmille tärkeässä asemassa.

5.5 Varhaiskasvatuksen perhetyön saavutettavuus

Varhaiskasvatuksen perhetyön saavutettavuutta arvioitaessa on keskeistä, onko vanhemmilla tietoa palvelun olemassaolosta ja sisällöstä. Kyselymme paljastaa, että noin kolmasosalla kyselyymme osallistuneista vanhemmista ei tätä tietoa vielä ole. Vanhempien vastauksista tulee esille, että tiedon saaminen vaatii heiltä omaakin aktiivisuutta. Moni vanhempi toivoi myös aktiivisempaa tiedottamista ja ohjausta palvelujen piirin neuvolalta ja päivähoidolta. Vanhempien vastaukset, että tällä hetkellä heillä ei ole tarvetta perhetyön tueksi, tuovat esiin sen, että tilanteet perheessä voivat muuttua.

”Puoliso kävi infotilaisuudessa. Mutta tultuaan sieltä totesimme, ettei meillä tuen tarvetta tällä hetkellä.”

Perheen normaalit kriisivaiheet ja elämänmuutokset voivat tuoda tuen tarvetta. Oikea-aikainen ja varhainen tuki tuli oli vanhempien mielestä toivottavaa.

”Ajoissa, ennen isoja kriisejä”

”Ja ennen kuin tilanne menee kunnolla päälle, ennaltaehkäisevästi”

Vanhempien vastaukset, missä tilanteissa he toivoisivat saavansa tukea varhaiskasvatuksen perhetyöntekijältä, olivat monipuolisia. Vaikuttaa siltä, että vanhemmat ajattelevat perhetyön voivan auttaa heitä monenlaisissa arjen haasteissa. Varhaiskasvatuksen perhetyön saavutettavuus näyttäytyy siltä osin hyvältä. Kysymys siitä, millaisena vanhemmat kokevat kynnys hakeutua perhetyön palvelujen piiriin paljastaa kuitenkin ristiriitaa vanhempien vastausten suhteen. Vaikka vanhemmat mainitsevat runsaasti erilaisia tilanteita, joissa he haluaisivat saada perhetyöltä tukea, niin kuitenkin lopulta kynnys hakeutua tuen piiriin näyttäytyy yllättävän korkeana. Tämä huomio näyttäisi entisestään vahvistavan ajatusta siitä, että on ensiarvoisen tärkeää, että palveluissa tunnistettaisiin tukea tarvitsevat perheet mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja apua tarjottaisiin aktiivisesti. Myös THL:n raportin 4/2014 tuloksissa tulee esiin, että

vanhemmuuden vahvistamiseen sekä pulmien varhaiseen tunnistamiseen ja ehkäisemiseen tarvitaan edelleen uusia keinoja. Tämä edellyttää sekä ehkäisevän työn vahvistamista että tavoitteellista yhteistoimintaa palveluntuottajien kesken. (Halme, Vuorisalmi & Perälä 2014, 98.)

Kävimme kaikki vanhempien vastaukset läpi etsien niistä vastausta siihen, mikä vanhempien näkökulmasta madaltaa ja mikä korottaa varhaiskasvatuksen perhetyön palveluun hakeutumisen kynnystä.

Taulukko 1. Vanhempien näkemyksiä varhaiskasvatuksen perhetyön kynnystä madaltavista ja korottavista tekijöistä

Kynnystä madaltaa	Kynnystä korottaa
Jos ei omaa tukiverkkoa ole	Halu turvautua ensin omaan tukiverkoon
Jos omat keinot on jo käytetty	Vaikeus pyytää apua ulkopuoliselta
Jos on tarvetta suuremmille tukitoimille	Oletus siitä, että jos ei ole akuuttia hätää niin perhetyöntekijän piiriin ei pääse
Jos tuntee jo työntekijän	Se, että haluaa asian pysyvän luotamuksellisena, ei halua vierasta omaan kotiin
Jos perhetyö on jo itselle tuttua	Huostaanoton pelko
Jos kyseessä on avoimen päiväkodin tai perhekahvilan toiminta	Se, että perhetyö mielletään sosiaalipuolen työksi ja sekoitetaan lastensuojeluun
Jos ohjataan palveluun	Leimautumisen pelko
Jos on tietoa palvelusta ja sen sisällöstä	Avun pyytämisen vaikeus ja tarve pärjätä omillaan
	Jos kyseessä parisuhteen ja perheen pulmat

Parasta lapsille ry:n Ankkuri-projektissa matala kynnys määriteltiin malliksi, jossa perheillä on mahdollisuus itse hakeutua toiminnan piiriin ja määrittää avun tarve ja yhteistyön muoto (Hokkanen, Lassila & Saarinen 2005, 7). Varhaiskasvatuksen perhetyön on tarkoitus olla luonteeltaan juuri sellaista. Vanhempien vastauksista löysimme sekä ulkoisia että sisäisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat kynnyskorkeuteen. Ulkoisina tekijöinä nousivat esiin tehokkaampi tiedottaminen ja aktiivisempi avun tarjoaminen, sekä erilaiset helposti saavutettavat avoimet kerhot ja ryhmät, joissa voi tavata vertaisia. Sisäisinä tekijöinä tuli vahvasti esille avun pyytämisen vaikeus etenkin ulkopuolisilta sekä tunne siitä, että on vain itse selvittävä ja pärjättävä. Myös pelko lastensuojelun asiakkaaksi leimautumisesta tuli esille. Avun tarpeen myöntäminen ja sen piiriin hakeutuminen näyttää olevan vanhemmille vahvasti tunnepitoinen asia. Tunteiden ydin on siinä, että ne toimivat ihmisen käyttäytymisen motiivina ja määräävät hänen ratkaisujaan (Keltikangas-Järvinen 2000, 152). Usein tarvitaan joku, joka huomaa perheen tuen tarpeen ja auttaa astumaan avun pyytämisen kynnyksen yli kertomalla tuen mahdollisuuksista ja kehottamalla hakemaan apua (Sauvola 2005, 19).

Palvelu voidaan ajatella olevan saatavilla silloin, kun sitä on palveluvalikoimassa tarjolla (Halme ym. 2014, 99). Tämä ajatus ei työmme tulosten perusteella vielä riitä siihen, että perhetyön tarve ja tarjonta kohtaisivat ja perheet saisivat tarvitsemaansa tukea. Vanhempien vastauksista esiin nousseet sisäiset tekijät näyttäisivät olevan niitä jotka nostavat kynnystä tai jopa estävät tuen piiriin hakeutumista silloinkin, kun tukea muuten olisi tarjolla ja ulkoiset tekijät olisivat kunnossa. Olisikin tärkeä huomioida ja ymmärtää varhaiskasvatuksen perhetyötä järjestettäessä nämä molemmat tekijät. Sisäisiin tekijöihin vaikuttaminen ei ole helppoa, koska siinä työskennellään vahvasti tunteiden ja asenteiden parissa.

Ratkaisevaa on, että vanhemmilla itsellään olisi valmiutta hakeutua ja ottaa tukea vastaan. Luottamus muihin ihmisiin ja yhteiskunnan toimintaan vaikuttaa siihen, että uskaltaa päästää toiset lähelle ja vastaanottaa apua. Keskeistä on myös sävy, millä apua tarjotaan. Arvostava auttaminen ei mitätöi, väheksy tai korosta vanhempien riittämättömyyttä. (Törrönen 2012, 168.)

Monet vanhemmat tarvitsevat jossain vaiheessa tukea vanhemmuuteen. Pyrkimys järjestää tuki yleisissä kaikille kuuluvissa palveluissa näyttäisi tuottavan hyviä tuloksia. Viestiä siitä, että ei ole lainkaan epätavallista tarvita ajoittain tukea pitäisi saada siirrettyä poliittiseen keskusteluun, jotta saataisiin lisää mahdollisuuksia tärkeään varhaiseen tukeen. Tarvitaan myös lisää tietoa siitä, kuinka muutokset vanhempien tiedoissa ja asenteissa vaikuttavat käyttäytymisen tasolla. (Moran, Ghate & van der Merwe 2004, 132, 126.)

Varhaiskasvatuksen perhetyön saavutettavuuden toteutumiseen tarvitaan tietoa, tunnetta ja toimintaa. Tiedolla tarkoitamme vanhempien vastauksista esiin tulleista asioista sitä, että tarvitaan monipuolista ja aktiivista tiedottamista palveluista. Vanhemmat toivovat aktiivisuutta etenkin neuvolalta ja päivähoidolta. Tunteella viittaamme siihen, miten vanhemmat kokivat vahvaa itsepärjäämisen velvoitetta ja vaikeutta pyytää apua etenkin perheen ulkopuolelta. Tämä tulisi vahvemmin huomioida ennaltaehkäisevässä työssä ja palveluohjauksessa, sekä koko yhteiskunnan toiminnassa. Toiminta kertoo niistä arjen tilanteista ja tullen tarpeista, joihin varhaiskasvatuksen perhetyö vanhempien vastausten perusteella voisi olla tukea antamassa. Tiedon, tunteen ja toiminnan ulottuvuudet on löydettävissä myös osallisuuteen liittyvästä teoriasta ja teemoista. Osallisuuden vahvistamisella on tärkeä osuus siihen, että vanhemmat voisivat kokea palvelujen kynnyksen matalaksi.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kiinnostuessamme aiheestamme etsimme tietoa jo tehdyistä tutkimuksista varhaiskasvatuksen perhetyöhön. Kävi ilmi, että tutkimuksia oli tehty jonkin verran, mutta juuri vanhempien näkökulmasta tutkimuksia emme löytäneet. Pihla-Marja Sulku (2013) käsittelee opinnäytetyössään vanhempien kokemuksia, toiveita ja kehitysideoita päivähoidon perhetyöstä. Myös hänen tutkimuksessaan oikea-aikaisuuden, ennaltaehkäisevän ja matalan kynnyksen merkitys korostui. Laura Haapaniemi (2013) selvittää työntekijöiden ja päivähoidon perhetyöntekijän keskinäistä yhteistyötä varhaisessa puuttumisessa. Huomasimme omassa työssämme, että palvelujen saavutettavuuteen tulisikin kiinnittää enemmän huomiota. Tässä avainasemassa on varhaiskasvatuksen henkilöstö. Tarvetta henkilöstön kouluttamiseen esimerkiksi huolen puheeksi ottamiseen ja varhaiseen puuttumiseen ei voi ohittaa.

Vähäisen teorian osuus varhaiskasvatuksen perhetyöstä oli vaikeuttamassa työn tekoa. Löysimme kuitenkin paljon materiaalia perhetyöhön sekä teoreettiseen osuuteemme kokonaisuudessaan. Materiaali oli sovellettavissa työmme teoreettiseen osuuteen. Opinnäytetyömme teoreettisessa osuudessa on yhtäläisyydet havaittavissa vanhempien vastauksiin.

Kyselylomakkeen avulla saimme mielestämme hyvin vastaukset asettamiimme tutkimuskysymyksiin. Ensimmäisessä kysymyksessämme kysyimme vanhemmilta heidän tietoisuuttaan varhaiskasvatuksen perhetyöstä. Vanhempien tietoisuudessa oli hajontaa. Meitä yllätti vanhempien suhteellisen vähäiset tiedot varhaiskasvatuksen perhetyöstä. Perhetyön jäsentymättömyys ja erilaiset käytännöt eri kunnissa sekä yhtenäisen lainsäädännön puuttuminen ovat osaltaan vaikuttamassa siihen, että selkeää tietoa ei välttämättä ole saatavissa. Uusi toimintamuoto ei ehkä vielä ole tullut kaikkien tietoisuuteen ja tiedottamiseen olisi kiinnitettävä huomiota etenkin päiväkodeissa, joissa perheitä kohdataan päivittäin. Tulimme siihen tulokseen, että henkilökunnan olisi hyvä ottaa huomioon vanhempien tunteet palveluohjauksellisessa työotteessa. Avun pyytäminen tai vastaanottaminen voi olla yllättävän vaikeaa.

Kysymys tilanteista, joihin vanhemmat toivoivat perhetyöntekijältä tukea, toi esiin että kaikki vanhemmat eivät koe työntekijän palveluja ajankohtaiseksi elämässään tällä hetkellä. Ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen tukemisen merkitykset nousivat esiin vanhempien vastauksissa, koska tilanteet perheessä voivat myös muuttua. Johtopäätöksenä voimme todeta vastausten perusteella sen, että apua ja tukea toivotaan useisiin eri tilanteisiin, oikea-aikaisesti ja ennen isoja kriisejä.

Kolmantena selvitimme sitä, miten vanhemmat kokevat palveluun hakeutumisen. Kynnys hakeutua tuen piiriin oli mediaania korkeampi. Merkittävää oli, että myös suuri osa keskimääräisen kynnyksen mukaan (kynnys 3) vastanneista kuvasi perusteluissa kynnystä suhteellisen korkeaksi. Vanhempien vastauksista ilmeni, että ei edes omalta lähiverkostolta ole aina helppoa pyytää apua. Yhteiskunnan muuttumisen vuoksi kaikilla ei ole tukiverkostoa lähellä ja itse pärjäämisen merkitys korostuu. Vastauksissa kävi ilmi, että sijoittamisen pelko ja leimautuminen voi estää hakeutumisen tuen piiriin. Tästä voi päätellä, että kulttuurilliset ja yhteiskunnalliset normit ja odotukset määrittävät pitkälle ajatuksia hyvästä vanhemmuudesta. Jäimme pohtimaan miten tähän vanhempien esille tuomaan itse pärjäämisen kulttuuriin voisi vaikuttaa?

Apua on oltava tarjolla oikea-aikaisesti, ennen isoja kriisejä. Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän fyysinen läsnäolo päiväkodeissa on tärkeää. Näin lisääntyisi myös tietoisuus työntekijän läsnäolosta. Samalla kynnys olisi matalampi hakeutua avun ja tuen piiriin tai ottaa vastaan tarjottua apua.

Opinnäytetyömme luotettavuutta ja eettisyyttä oli arvioitava koko prosessin ajalta aineiston keruusta analysointiin ja raportointiin. Käyttämämme avoimet kysymykset toivat esiin vanhempien omia näkemyksiä. Analysoinnissa oli pidettävä mielessä se, että tulkinnoissa ja aineiston ja teorian vuoropuhelussa tulisi esiin nimenomaan vanhempien näkökulma. Asiat, jotka nostimme esille, olivat vanhempien omia perusteluja, mielipiteitä, kokemuksia ja käsityksiä, osin myös oletuksia. Saamamme tulokset perustuivat vanhemmilta kerättyyn aineistoon ja siihen liittyvään teorian tietoon ja niiden yhdistelemiseen. Tässä työskentelyssä jouduimme pohtimaan myös itsellämme olevan esitiedon vaikutusta tekemiim-

me ratkaisuihin. Tuloksia ja johtopäätöksiä voi mielestämme pitää luotettavina näiden vanhempien keskuudessa, jotka kyselyymme osallistuivat. Näin pienen otoksen perusteella määrällisiä tuloksia ei voi suoraan yleistää koko kuntaa, eri kuntia tai eri päiväkoteja koskeviksi. Paikalliset erot palvelujen järjestämisessä luultavasti antaisivat erilaiset tulokset toisessa kunnassa toteutetussa kyselyssä. Esimerkiksi erilaiset hankkeet voivat merkittävästi olla vaikuttamassa siihen, miten ja millaisia palveluja, tietoa ja tukea perheen on mahdollista saada. Laadullisia tuloksia ei ole mielekästä yrittää yleistääkään. Johtopäätökset tuovat mielestämme hyvin esiin vanhempien erilaisia kokemuksia ja ajatuksia varhaiskasvatuksen perhetyön saavutettavuudesta, mikä oli tavoitteenammekin. Löysimme vanhempien näkökulmaa ja osallisuutta siihen, miten perhetyöntekijä ja tukea tarvitseva perhe parhaiten kohtaisivat ja miten kynnystä voisi madaltaa.

Asioiden ja aiheiden toistuvuus ja esiintyminen vanhempien vastauksissa lisäsivät luotettavuutta opinnäytetyöhömme. Luotettavuutta lisäsi myös se, että tulokset ja johtopäätökset oli mahdollista ymmärtää ja vahvistaa teorian, kokemuksen ja kontekstin kautta. Raportoinnin avoimuuden, selkeyden ja johdonmukaisuuden kautta opinnäytetyömme luotettavuutta ja eettisyyttä on mahdollista arvioida. Eettisesti opinnäytetyössämme ei tullut esiin vaikeita asioita. Työn vaiheet etenivät ketään loukkaamatta ja vanhempien yksityisyyttä ja anonymiteettiä kunnioittaen. Esimerkiksi suorien lainausten käytössä arvioimme, ettei niistä ole mahdollista tunnistaa vastaajaa. Työn vaiheissa pidimme mielessä rehellisyyden, avoimuuden ja johdonmukaisuuden periaatteet, jotta eettisyys toteutuisi kaikessa toiminnassamme.

Opinnäytetyötämme voi hyödyntää Kempeleen kunnassa esimerkiksi varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän prosessikuvauksen yhteydessä. Myös varhaiskasvatushenkilöstö saa työhön tutustumalla vahvistuksen sille, että varhainen puuttuminen ja huolen puheeksi ottaminen on ensiarvoisen tärkeää, eikä sitä voi vähätellä. Kehittämisideana näemme, että henkilöstöä kouluttamalla tuen mahdollisuuksista voisi monipuolistaa henkilökunnan tietoisuutta keinoista, millä tavoin lasta ja perhettä koskevat asiat voisi ottaa puheeksi vanhempien kanssa. Kyseessä on aina lapsen etu ja aihe on sensitiivinen.

Jatkotutkimuksille löysimme useampia vaihtoehtoja. Yksi niistä voisi olla kysely henkilökunnalle, millä tavoin he kokevat osaavansa puuttua oikea-aikaisesti perheen tilanteeseen. Tätä kautta olisi mahdollista tuoda esiin sosionomi (AMK) koulutuksesta saatua tietoa varhaiskasvatukseen lasten ja perheiden kokonaisvaltaisessa tukemisessa. Jatkossa olisi mielenkiintoista perehtyä lasten kokemuksiin yhteistyöstä varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän kanssa. Näin mahdollistuisi myös perhetyöntekijän toimenkuvan kehittäminen.

.

7 POHDINTA

Tämä työ on meille molemmille ensimmäinen opinnäytetyö. Oppimiskokemuksena opinnäytetyöhön on kuulunut monenlaisia vaiheita, tuntemuksia ja pohdintaa. Varhaiskasvatuksen perhetyöhön liittyvä jäsentymättömyys, tietämättömyys, monimuotoisuus, ristiriitaisuus, ilo ja onnistuminen, ovat olleet läsnä myös opinnäytetyöprosessissamme. Kokonaisuutena opinnäytetyön tekeminen on ollut mielenkiintoista etenkin siitä syystä, että olemme molemmat kiinnostuneita ajankohtaisesta aiheestamme.

Aloimme työstää opinnäytetyötämme aihetta syksyllä 2014. Pian huomasimme, että meillä oli ideapaperi valmiina. Joskin idea muuttui ja muokkaantui matkan varrella. Ohjaavat opettajat hyväksyivät suunnitelmamme ja haimme tutkimusluvan Kempeleen kunnan varhaiskasvatuksen johtajalta. Aloittaessamme laatimaan kysymyksiä totesimme, että Webropol- ohjelma on meille uusi ja innostuimme kokeilemaan sitä. Lähetimme saatekirjeen (Liite 1) ja kyselylomakkeen (Liite 2) vanhemmille päiväkotien johtajien kautta. Kysely jaettiin Muksu-netissä. Ongelmilta ei kuitenkaan päästy välttymään. Vastauksia tuli ensin niukasti, jolloin jouduimme toteamaan, että tarvitsemme vielä lisää vanhempia osallistumaan kyselyymme. Tunne oli toivoton, joten jatkoimme kyselyn aukioloaikaa. Lopulta saimme kuitenkin riittävän otoksen analysoitavaksi ja opinnäytetyömme pääsi vihdoinkin käyntiin.

Opimme tuntemaan toisemme kahden kouluvuoden aikana ja oli jotenkin luontevaa aloittaa kirjoitusprosessi yhdessä. Tuntemus toisen työskentelytavasta helpotti työn osa-alueiden jakamista. Parityöskentelymme oli joustavaa koko prosessin ajan. Teorian valitseminen ja tiedon puhtaaksi kirjoittaminen oli helpompaa, kun sai suoraa palautetta toiselta. Kriittisyys oli mukana ja yhteisiä valintoja, sekä omia näkemyksiä tuli oikeassa suhteessa teoreettiseen osuuteen molempien osalta.

Ehkä haasteellisimman osuus oli tutkimusmenetelmän selvittäminen. Pohdimme pitkään triangulaation mahdollisuutta opinnäytetyössämme, mutta haastattelun jäätyä pois luovuimme ajatuksesta. Alkuperäisen suunnitelman muuttaminen

tuntui vaikealta. Näin jälkeenpäin ajateltuna ratkaisu oli oikea. Aikataulumme ja voimavaramme työn tekemiseen olivat kuitenkin rajalliset. Opiskelu työn ohella ei ole aivan yksinkertaista.

Olimme perehtyneet aiheeseen ja mitä enemmän kirjallisuutta kävimme läpi, tuntui että ajatukset ovat yhtä sekamelskaa. Asiat selkeytyivät vähitellen ja vasta käytännön analysointiin ja tulkintoihin päästyämme tuli tunne, että alkoi paremmin ymmärtää asioita, joista oli metodikirjallisuudessa lukenut. Myös aiheen ja viitekehysten rajaaminen tuotti välillä vaikeuksia. Jouduimme pohtimaan millä painotuksilla otamme teoriapohjaa mukaan työhömmе. Perhetyö aiheena on monimuotoinen ja asiat nivoutuvat toinen toisiinsa. Aina tuntuu löytyvän uusia polkuja ja yhteyksiä. Haastavaa oli myös vanhempien näkökulman muistaminen, sillä molemmat työskentelemme alalla, ja on huomattavasti helpompaa tarkastella asioita oman työn ja ammatillisuuden kautta.

Tulemme varmasti molemmat hyödyntämään työmme esiin nostamista vastuksista tulevaa tietoa omassa työssämme päiväkodissa. Vaikka ei aina olisi-kaan tietoa, kuinka kohdata haastavassa tilanteessa oleva perhe, voi työntekijä tietoisesti olla läsnä perheelle ja kuunnella heitä. Voimme omalta osaltamme olla viemässä uutta tietoa työyhteisöömme. Uskomme saaneemme lisää rohkeutta ja uskallusta perheiden varhaiseen tukemiseen.

Vaikka varhaiskasvatuksessa uuden varhaiskasvatuslain myötä pyritään vahvasti korostamaan pedagogiikkaa, on selvää, että myös sosiaalinen ulottuvuus on edelleen vaikuttamassa päiväkotityön arkeen. Perheiden haasteilta ja tuen tarpeilta ei voi ummistaa silmiään. Sosionomikoulutus antaa todella paljon vahvuuksia perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön. Oppimiskokemuksiimme peilattuna varhainen tukeminen nousee vahvasti ammatillisessa kasvussamme esiin. Koko opinnäytetyömme ajan olemme pohtineet omaa työskentelyämme perheiden parissa. Vanhemmat toivoivat saavansa tietoa palveluista varhaiskasvatushenkilöstöltä. Yhteiskunnan luomat edellytykset lasten toimintaympäristölle myös puhuttavat. Millaisia edellytyksiä yhteiskunta tarjoaa vanhemmille olemaan hyviä vanhempia? Päätöksentekijöillä on myös vastuu vanhempien rinnalla. Varhaiskasvatuksen perhetyöhön pitäisi panostaa koko maassa.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Allardt, E. (1976, 1993.) Teoksessa: Bardy, M. (toim.) 2009. Lastensuojelun ytimessä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Arnkil, T. & Eriksson E. 2007. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Stakes. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 60. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta 21.8.1991 60/1991

Bardy, M. (toim.) 2009. Lastensuojelun ytimessä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. 7., painos. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Forss, P. & Vatula-Pimiä, M-L. 2014. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. Porvoo: Edita Publishing Oy.

Haapaniemi, L. 2013. Päivähoidon perhetyö Lempäälän kunnassa: Päivähoidon työntekijöiden näkemyksiä yhteistyöstä varhaisessa puuttumisessa. Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 15.7.2015.
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/69239/Haapaniemi_Laura.pdf.pdf?sequence=1

Halme N, Vuorisalmi M, Perälä M-L. 2014. Tuki, osallisuus ja yhteistoiminta lasten ja perheiden palveluissa. Työntekijöiden näkökulma. THL Raportti

Hansen M. 2004. Olipa kerran perhe. Arvostava työote perhetyössä. Suomen kasvatustieteiden ja perheneuvontaliitto ry. Helsinki: Picaset Oy.

Hastrup A, Hietanen-Peltola M, Jahnukainen J & Pelkonen M (toim.) 2013. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. Lasten Kaste – kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. THL Raportti 3/2013. Tampere: Juvenes Print. Viitattu 24.5.2015.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104345/THL_RAP2013_003_verkko.pdf?sequence=1

Heino, T. 2008. Teoksessa: Bardy, M. (toim.) 2009. Lastensuojelun ytimessä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Heikkilä, T. 1998. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Oy Edita Ab..

Heikkilä, T. 2004. 5., uudistettu painos. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

- Hennink, M., Hutter, I. & Bailey, A. 2011. Qualitive research methods. Los Angeles: SAGE Publications Ltd.
- Hiitola-Moilanen M 2005. Kehittämisen polkuja perhetyössä. Oulu: Oulun kaupungin painatuskeskus. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 18., painos. Helsinki: Tammi.
- Hokkanen, L., Lassila, M. & Saarinen, A. (toim.) 2005. Yhdessä uusiin alituksiin. Katsauksia Ankkuri-perheprojektiin. Pohjois- Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja. Oulu: Oulun kaupungin painatuskeskus.
- Häggman- Laitila, A 2006. Perhepalvelut työntekijöiden ja perheiden arvioimana. Helsingin Ammattikorkeakoulu Stadin julkaisuja. Sarja A: tutkimukset ja raportit 7. Helsinki: Yliopistopaino.
- Jäminki, T. 2015. Viranhaltijan päätös perhetyön prosessikuvauksen palaverista. Email anne.heikkila@edu.lapinamk.fi & sinikka.jokinen@edu.lapinamk.fi 13.5.2015.
- Jämsen A & Pyykkönen A (toim.) 2014. Osallisuuden jäljillä. Saarijärvi: Saarijärven Offset. Viitattu 31.7.2015.
<http://www.jelli.fi/lataukset/2014/05/oSallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf>
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita Prima.
- Kaikko, K. & Friis, L. 2009. Teoksessa: Bardy, M. (toim.) 2009. Lastensuojelun ytimessä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Yliopistopaino Oy.
- Kalela, J. 2000. Teoksessa Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Yläne, S. & Paavilainen, E., & 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOY pro.
- Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2007. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Stakes: Oppaita 63. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- KASTE 2012-2015. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:1. Tampere: Juvenes Print. Viitattu 6.7.2015.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/112146/STM_2012_%20KASTE_FI_uusi.pdf?sequence=3
- Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa. Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa. Helsinki: University Press.

- Kekkonen, M. 2004. Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa: lapsiperheiden peruspalveluiden kehittäminen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, raportteja 1236 - 0740; 281. Saarijärvi: Gummerus.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2000. Tunne itsesi, suomalainen. Juva: WS Bookwell Oy.
- Kempeleen kunta, avoin varhaiskasvatus. Viitattu 1.8.2015.
<http://www.kempele.fi/varhaiskasvatus-ja-opetus/varhaiskasvatus/avoin-varhaiskasvatus.html>
- Kempeleen kunta, neuvolanperhetyö. Viitattu 1.8.2015.
<http://www.kempele.fi/sosiaali-ja-terveys/terveyspalvelut/terveydenhoito/neuvolan-perhetyo.html>
- Kempeleen kunta, varhaiskasvatuksen perhetyö. Viitattu 1.8.2015
<http://www.kempele.fi/varhaiskasvatus-ja-opetus/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-perhetyo.html>
- Kemppainen J. 2001. Kotikasvatusta kolmessa sukupolvessa. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Kuntaliitto 2015. Visio 2015. Lapsuuden uudenlainen arvostus. Viitattu 31.5.2015.
<http://www.kunnat.fi/asiantuntijapalvelut/soster/sosiaalipalvelut/lapset/lapsipolitiikka/Documents/EI%C3%A4k%C3%B6%C3%B6n%20lapset.pdf>
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Lastensuojelun keskusliitto. Ehkäisevä työ. Viitattu 24.5.2015.
http://www.lskl.fi/keskusliitto/mita_teenme/ehkaiseva_työ
- Lastensuojelun keskusliitto. Lapsen etu toteutuu vain pitkäjänteisellä lapsi- ja perhepolitiikalla. Viitattu 31.5.2015.
http://www.lskl.fi/vaikuttaa/lausunnot/lapsen_etu_toteutuu_vain_pitkajanteisella_lapsi-ja_perhepolitiikalla.3685.news
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
- Metsämuuronen, J. 2006. 1. laitos. 1., painos. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Moran, P., Ghate, D. & van der Merwe, A. 2004. What Works in Parenting Support. A Review of the International Evidence. Research Report No 574. Policy Research Bureau. Queens's Printer and Controller of HMSO. Nottingham: DfES Publications.
- Niemi 2003. Teoksessa Noppari, E. (toim.) 2008. Monialaiset verkostot perheitä tukemassa. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. B Raportteja 38. Tampere: Juvenes Print Oy.

- Noppari, E. (toim.) 2008. Monialaiset verkostot perheitä tukemassa. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. B Raportteja 38. Tampere: Juvenes Print Oy.
- Oranen, M. 2008. Mitä mieltä!/? Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Lastensuojelun kehittämisohjelman raportti. Viitattu 24.5.2015
<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/@Bin/1911491/mit%C3%A4%20mielt%C3%A4!%20raporttiCS3.pdf>
- Perälä M-L., Salonen A., Halme N. & Nykänen S. 2011. Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma. THL raportti 36/2011. Viitattu 24.5.2015.
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80090/27f8cfeb-8fa8-402a-b3a0-e26dd8a7ba6d.pdf?sequence=1>
- Perälä M-L, Halme, N & Nykänen, S 2012. Lasten, nuorten ja perheiden palveluja yhteen sovittava johtaminen. THL: Opas 19. Tampere: Juvenes Print. Viitattu 30.7.2015
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90893/THL_OPA019_2012web.pdf?sequence=1
- Pitkäranta, A. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Työkirja ammattikorkeakouluun. Jokioinen: e-oppi Oy
- Pohjola, A 2007. Teoksessa Saari, E.(toim.) & Viinamäki, L. 2007. Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi.
- Puroila, A-M. & Niskala, A.2003. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskusten varhaiskasvatuksen ja sosiaalityön kehittämisen linjaukset. Pohjois-Suomen osaamiskeskusten julkaisusarja 10. Oulu: Oulun kaupungin painatuskeskus.
- Rantala, A. 2002. Perhekeskeisyys - puhetta vai todellisuutta? Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: University Printing House.
- Rantalaiho, U-M. 2006. Kun ei tule kuulluksi – lapsiperheiden vanhempien kokemuksia arjesta ja avun tarpeista. Teoksessa Hokkanen, L & Sauvola, M. 2006. Puhumattomat paikat. Puheenvuoroja perheestä. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskusten julkaisusarja 22. Oulu: Oulun kaupungin painatuskeskus.
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E., & 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOY pro.
- Rouvinen-Wilenius P. 2014. Teoksessa Jämsen A & Pyykkönen A (toim.) Osallisuuden jäljillä. Saarijärvi: Saarijärven Offset. Viitattu 31.7.2015.
<http://www.jelli.fi/lataukset/2014/05/oSallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf>
- Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. 1., painos. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOY Pro Oy.

Sauvola, M. 2005. Perheen rinnalla – kohti laaja-alaista tukea oikeaan aikaan. Teoksessa Hokkanen, L., Lassila, M. & Saarinen, A. 2005. Yhdessä uusiin aloituksiin. Katsauksia Ankkuri-perheprojektiin. Pohjois - Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja. Oulu: Oulun kaupungin painatuskeskus.

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.

STAKES. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Oppaita 56. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy. Viitattu 30.7.2015
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>.

STM 2010:26. Lapset ja nuoret terveiksi ja hyvinvoiviksi. Lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin neuvottelukunnan toimenpide-ehdotukset. Julkaisuja 2010:26. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 1.8.2015
<http://julkari.fi/bitstream/handle/10024/111957/URN%3aNBN%3afi-fe201504225477.pdf?sequence=1>.

Sulku, P-M. 2013. Koska ongelmat ja koko maailma muuttuu, niin vanhemmatki tarvii eri tavalla tukea: vanhempien kokemuksia päivähoidon perhetyöstä. Kallio- Ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 15.7.2015.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/69563/Sulku_Pihla-Maria.pdf?sequence=1

Söderholm, A & Kivitie-Kallio, S.(toim.) 2012. 2., painos. Lapsen kaltoinkohtelu. Porvoo: Bookwell Oy.

Terveydenhuoltolaki 30.12.2010 1326/2010.

Tiilikka, A. 2005. Äitien kasvatuskäsityksiä ja arviointeja hyvästä päiväkotikasvatuksesta. Akateeminen väitöskirja. Oulu: Oulun yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta.

THL. Kasvatuskumppanuus. Viitattu 12.8.2015.
https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/kasvatuskumppanuus

THL. Lasten ja nuorten hyvinvointi-suunnitelma. Viitattu 31.5.2015.
https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/johdon_tueksi/mika_ohjaa_toimintaa/lasten_ja_nuorten_hyvinvointisuunnitelma

THL. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 14.5.2015.
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva-lastensuojelu/ehkaisevan-tyon-toteuttaminen>

THL. Toimiva Lapsi ja perhe (Lp&Np) Viitattu 22.8.2015
<https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/hankkeet/32461>.

- Thomas, N. 2002. Teoksessa: Oranen, M. 2008. Mitä mieltä!/? Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Lastensuojelun kehittämisohjelman raportti. Viitattu 24.5.2015
<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/@Bin/1911491/mit%C3%A4%20mielt%C3%A4!%20raporttiCS3.pdf>
- Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2004. 1.-3.,painos. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Törrönen, M. 2012. Onni on joka päivä – lapsiperheen arki ja hyvinvointi. Helsinki: Gaudeamus.
- Uusimäki, M. 2005. Perhetyötäkö kaikki? Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja, 1458-5375; 20.
- Varhaiskasvatuslaki 1.8.2015 580/2015.
- Varhaiskasvatuksen perhetyö. Kempeleen kunta. Viitattu 29.6.2015.
<http://www.kempele.fi/varhaiskasvatus-ja-opetus/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-perhetyo.html>
- Viden, S. 2007. Ammattilaisten neuvot vanhemmille. Teoksessa Vuori, J. & Nätkin, R. (toim.) 2007. Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino.
- Viinamäki, L. 2015. Lapin ammattikorkeakoulu. Yliopettaja. Luento. 15.4.2015.
- Vilén M., Seppänen P., Tapio, N., Toivanen R. (toim.) 2010. Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja.
- Vilkka, L. 2007. Tutki ja mittaa. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Vuori, J. & Nätkin, R. (toim.) 2007. Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino.
- Wolery, M 2000. Teoksessa Keilty, B. (editors), Phillips, D. & Shonkoff, J. 2000. Early Childhood Intervention: Views from the Field: Report of a Workshop. Washington DC: National Academies Press.

LIITTEET

- Liite 1. Saatekirje
- Liite 2. Kyselylomake

Liite 1.

TIEDOTE OPINNÄYTETYÖHÖN OSALLISTUVILLE VANHEMMILLE

Hyvät lasten vanhemmat,

Olemme Lapin ammattikorkeakoulun kaksi sosionomiopiskelijaa. Teemme opinnäytetyötä, jonka aiheena on varhaiskasvatuksen perhetyö vanhempien näkökulmasta Kempeleen kunnassa. Opinnäytetyömme valmistuu syksyyn 2015 mennessä.

Olisimme kiitollisia avustanne, jos voisitte osallistua kyselyymme. Opinnäytetyömme kautta selvitämme teidän tietämystänne kunnassa toimivasta varhaiskasvatuksen perhetyöstä.

Kyselyyn vastaaminen tapahtuu nimettömänä. Pidämme tärkeänä tutkimuksen luottamuksellisuutta ja olemme vaitiolovelvollisia kyselylomakkeemme avulla kerätystä aineistosta. Vastauslomakkeet hävitetään asianmukaisella tavalla heti opinnäytetyömme arvioinnin jälkeen. Vastaaminen kyselylomakkeeseen kestää noin 10 minuuttia. Olisi toivottavaa tulosten kannalta, että vastaisitte kaikkiin kohtiin. Kyselylomake tehdään Webropol- ohjelman, eli sähköisen kyselylomakkeen avulla ja vastaukset ovat vain meidän käytössämme. Kysely tulee palauttaa 31.3.2015 mennessä. Osallistuminen on vapaaehtoista.

Tarvittaessa voitte ottaa yhteyttä meihin sähköpostitse. KIITOS!

Ystävällisin terveisin:

Anne Heikkilä

anne.heikkila@edu.lapinamk.fi

Sinikka Jokinen

sinikka.jokinen@edu.lapinamk.fi

Liite 2 1(2)

Kyselylomake vanhemmille

1. Oletko tietoinen kunnassa toimivasta varhaiskasvatuksen perhetyöstä?

☐ kyllä

☐ ei

2. Mitä tietoa sinulla on varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän työstä?

3. Mitä kautta tieto on saatu?

4. Jos ei ole tietoa, mitä kautta toivoisit saavasi sitä?

Liite 2 2(2)

5. Missä tilanteissa toivoisit saavasi tukea varhaiskasvatuksen perhetyöntekijältä?

6. Millainen on mielestäsi kynnys hakeutua varhaiskasvatuksen perhetyön palveluihin?

1 2 3 4 5

matala ○ ○ ○ ○ ○ korkea

7. Perustelusi

Sinulla on mahdollisuus osallistua myös henkilökohtaiseen haastatteluun. Haastatteluajankohdan ja -paikan voit valita itse ja haastattelu tapahtuu anonymisti.

Otathan meihin yhteyttä, jos haastattelu kiinnostaa. KIITOS.

anne.heikkila@edu.lapinamk.fi

sinikka.jokinen@edu.lapinamk.fi